

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929. Första kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 2 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 151, angående reglering av Sala—Gysinge—Gävle nya järnvägsaktiebolags skuld till staten;

nr 152, angående efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande till ledamöter av vattenfallsstyrelsen oriktigt utbetalta dyrtidstillägg;

nr 153, angående understöd åt förre järnvägsarbetaren Magnus Fredrik Fröbom;

nr 156, angående godkännande av avtal angående rätt till dämning vid Älvkarleby kraftstation m. m.; samt

nr 157, angående avskrivning av viss del av statslån till Klintehamn—Roma järnvägsaktiebolag.

Herr **talmannen** yttrade: Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende på riksdagsarbetet vid påsktiden för kammaren tillkännagiva, att sista arbetsplenum före påsk blir onsdagen den 20 mars, eventuellt med kvällsplenum, om så fordras, samma dag, och möjligen, därest ärendena så skulle kräva, arbetsplenum även föregående dag, alltså tisdagen den 19 mars. Därefter komma endast bordläggningsplena att hållas, för såvitt icke särskilda omständigheter påkalla annan anordning. På torsdagen den 4 april, som vanligt kl. 2 e. m., kommer riksdagen åter att sammanträda, därvid gemensamma voteringar, för vilka propositioner föreligga, komma att företagas.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Värner Rydén* lider av bröstkatarr med feber och t. v. är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Lidingö 28 febr. 1929.

Fürstenberg,
livmedikus.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 149, angående biträdande av ackord med avseende å lån från statens utlåningsfonder m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 3—6, bankoutskottets utlåtanden nr 16 och 17 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 12—18.

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner rörande införande av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 108 i första kammaren av herr *Möller*, nr 54 i andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.* och nr 201 i sistnämnda kammare av herr *Hansson* i Stockholm.

I motionerna I: 108 och II: 201, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till 1930 års riksdag framlägga förslag till ordnandet av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

I motionen II: 54 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i princip uttala sig för en arbetslöshetsförsäkring enligt i motionen angivna grunder samt i skrivelse till regeringen hemställa om lagförslag enligt dessa grunder senast vid 1930 års riksdag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Sigfrid Hansson*, *Thorberg*, *Lindhagen*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Sollefteå, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till 1930 års riksdag framlägga förslag till ordnande av en arbetslöshetsförsäkring.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Syftet med dessa motioner är tydligen att försöka påskynda lösningen av den särskilt ur industriarbetarklassens synpunkt synnerligen betydelsefulla frågan om arbetslöshetsförsäkring. Motionerna torde väl också få betraktas som ett uttryck för den mycket förklarliga otålighet över denna frågas förhållning, som gör sig gällande ute bland arbetarna.

Såsom framgår av utskottets redogörelse och såsom väl kammarens ledamöter också ha sig bekant, har ett utredningsarbete i detta ärende pågått under nära femton år. Man måste säga, att en så pass långvarig utredning borde ha kunnat redan nu lämna en frukt i form av åtminstone ett utskottsutlåtande, som kunde giva förhoppning om att man skulle inom en mycket snar framtid få en lösning av frågan. Utskottet har emellertid, som herrarna ha sett, yrkat, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Själva utlåtandet förefaller dock att vara vänligt stämt mot tanken på en försäkring till förmån för oförskyllt arbetslösa. Utskottet förväntar att Kungl. Maj:t skall ägna frågan den skyndsamma behandling, som förhållandena kunna medgiva, och att Kungl. Maj:t utan särskild framställning från riksdagen skall framlägga ett förslag till lösning av denna fråga. För min del vill jag gärna i detta yttrande inlägga den meningen, att utskottets borgerliga majoritet *sakligt* sett delar de socialdemokratiska reservanternas uppfattning, att en arbetslöshetsförsäkring bör komma till stånd. Men att döma av utskottets motivering för övrigt kan man befara, att frågans lösning kommer att ytterligare och kanske onödigtvis fördröjas. Utskottet har ju sålunda erinrat om den utredning, som igångsattes 1927 angående arbetslöshetens karaktär och orsaker, och förmodligen menar utskottet nu, att man bör avvakta denna utrednings resultat, innan man kan definitivt bestämma sig för genomförandet av en försäkring och framför allt för den form denna försäkring skulle få. Ifrågavarande utredning tillkom som bekant på hemställan av 1926 års arbetslöshetssakkunniga, som under sitt arbete hade funnit, att vissa problem vore av den beskaf-

fenhet, att de borde göras till föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Utredningen pågår f. n., och Kungl. Maj:t har ålagt denna kommitté att slutföra sitt arbete senast den 1 juli 1930. Med hänsyn till denna tidpunkt, som Kungl. Maj:t har angivit, kan man befara, att förslag om arbetslöshetsförsäkring icke kommer att utarbetas förrän efter den 1 juli 1930 och folklåtigheten icke kan framläggas för riksdagen förrän i bästa fall 1931. Vi reservanter ha emellertid icke kunnat bliva övertygade om nödvändigheten av att avvakta detta kommittéarbets slutförande. Det är självklart, att det kan vara av mycket stort värde att få bättre kännedom än vi för närvarande ha om arbetslöshetens karaktär och orsaker, men å andra sidan måste vi väl ändå medgiva, att vi i allmänhet äro så förtrogna med arbetslöshetsproblemet, att vi mycket väl kunna rekommendera en lösning av själva *försäkringsfrågan* utan att avvakta resultatet av detta kommittéarbete, som kanske när allt kommer omkring blir av huvudsakligen akademiskt intresse. Jag vill också, ehuru det kanske är överflödigt, erinra om att man i andra länder, man kan säga flertalet europeiska länder, har kunnat lösa arbetslöshetsförsäkringsfrågan utan den tidsutdräkt, som förekommit i vårt land. Det vore väl ändå förmätet av oss att vilja göra gällande, att man i dessa länder — jag tänker då särskilt på England och Tyskland — skulle ha tagit detta viktiga problem på ett mindre grundligt och ansvarsfullt sätt än hemma hos oss. Har man i dessa länder kunnat genomföra obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, borde man också i vårt land, där arbetslöshetsproblemet icke gärna kan anses vara mera invecklat och svårlöst än i andra länder, utan ytterligare förhållning kunna komma till en något så när tillfredsställande lösning.

Jag vill icke trötta kammaren med att erinra om utvecklingen av denna fråga i utlandet. Ej heller vill jag besvara kammaren med ett upprepande av de skäl till förmån för en arbetslöshetsförsäkring, som kunna anföras. Dessa skäl ha ju för övrigt tydligt angivits i motionerna, särskilt i dem, som väckts från socialdemokratiskt håll. Jag nöjer mig med att försöka få fram en synpunkt på arbetslöshetsförsäkringsfrågan, som icke tidigare blivit tillräckligt beaktad, beroende kanske därpå att den icke förr än på allra senaste tid blivit aktuell i vårt land. Jag tänker på *rationaliseringen och dess konsekvenser med avseende på arbetslösheten*. Det är ett faktum, att den rationaliseringsprocess, som nu pågår inom det svenska näringslivet, redan avsatt en viss arbetslöshet och med all sannolikhet kommer att avsätta en ännu större arbetslöshet, i den mån denna process fortgår och sträcker ut sig över allt flera företag. Jag vill erinra om att arbetslöshetsfrågan vid Sveriges industriförbunds årsmöte i fjol i april månad var under diskussion med ett inledningsföredrag av en säkerligen på detta område mycket sakkunnig man, professor Gösta Bagge. Han framhöll, att man måste räkna med en s. k. rubbningsarbetslöshet såsom en följd av rationaliseringen. Denna rubbningsarbetslöshet kan bli mer eller mindre omfattande och mer eller mindre långvarig, beroende på i vad mån svårigheten att skapa nya arbetstillfällen åt de arbetare, som bli arbetslösa, gör sig gällande. Särskilt för de medelålders och äldre arbetarna kan den bli nog så allvarlig. Med hänsyn till den kortvariga arbetslöshet, som på detta sätt kan uppstå, torde en arbetslöshetsförsäkring vara oundgängligen nödvändig.

Det är självklart, att det måste ligga icke blott i arbetarnas intresse, att det göres någonting för dem med hänsyn till denna arbetslöshetsrisk. Det borde också ligga i arbetsgivarnas intresse att det sörjes på något så när tillfredsställande sätt för de arbetare, som på grund av den inom industrien pågående rationaliseringen måste räkna med en längre eller kortare arbetslöshet och som man väl önskar ha till förfogande för företagen, i den mån rationaliseringsprocessen lämnar möjlighet till återanställning. I de fall, då rationaliseringen

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

försiggår inom större och ekonomiskt bärkraftiga företag. ligger det närmast till hands att kräva, att företagen skola hjälpa dem, som rationaliseringen gör arbetslösa. Men rationaliseringen drabbar naturligtvis också arbetarna i de små och medelstora, ekonomiskt mindre välbeställda företagen. I den mån rationaliseringen genomföres i de stora företagen, bli dessa ännu mera konkurrenskraftiga, vilket kommer att gå ut över de mindre välbeställda företagen. Följden blir, att det uppstår arbetslöshet bland dessa företags arbetare. Ägarerna till sådana företag ha antagligen mycket små möjligheter att hjälpa sina arbetare i en sådan situation, om de överhuvud taget äro villiga att göra det. Vem skall då räcka dessa arbetare en hjälpande hand? Det skulle vara riktigast att säga, att staten i sådana fall bör träda till, icke på samma sätt som hittills genom att hänvisa de arbetslösa till nödhjälpsarbeten utan genom att man tillförsäkrar dem understöd i form av en försäkring.

Beträffande den arbetslöshet, som uppstått till följd av den process inom näringslivet, varom jag här talat, ha hittills arbetarna själva genom sina fackorganisationer fått bära hela bördan. Under de senaste tio åren har det från arbetarnas fackorganisationer utbetalats i runt tal 20 miljoner kronor. Jag skulle våga påstå, att större delen av dessa understöd just ha tagits i anspråk för arbetare, som blivit arbetslösa till följd av en rationalisering, som man redan praktiserat inom industrien och andra näringsgrenar. Arbetsgivarna ha i allmänhet sluppit att hjälpa till, och staten har lämnat hjälp endast i den mån som det har kunnat ske i enlighet med de av riksdagen fastställda direktiven för arbetslöshetspolitiken. Det är därför med mycket stor förvåning, som jag i dag har tagit del av ett referat av Svenska arbetsgivareföreningens yttrande över 1926 års arbetslöshetssakkunnigas betänkande. Jag hade verkligen hoppats, att man inom den ledande arbetsgivareorganisationen i vårt land skulle ha beaktat just den synpunkt, som jag här tillåtit mig framföra, och rubbat på sin gamla uppfattning rörande arbetslöshetsförsäkringen. Det hade icke varit för mycket begärt, att man från denna arbetsgivareorganisations sida hade erkänt, att den nu pågående rationaliseringen innebär en fara med hänsyn till arbetslösheten och att företagarna böra anse sig ha skyldighet att på bästa möjliga sätt försöka bistå de arbetare, som bliva offer för arbetslösheten. Om nu företagarna, representerade av nyssnämnda arbetsgivareorganisation, icke anse sig skyldiga att själva direkt bistå arbetarna, borde åtminstone deras organisation icke principiellt, vilket den såvitt jag förstår har gjort, motsätta sig, att samhället genom staten lämnar arbetarna det bistånd, som de måste ha rätt att göra anspråk på.

Jag har, herr talman, icke för avsikt att mera ingående behandla arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Jag har endast velat erinra om den långa tid man i vårt land tagit på sig för att utreda densamma, och jag har funnit särskilt angeläget att stöda den i belysning av rationaliseringssträvandena. Jag skall sluta med att uttala den förhoppningen, att riksdagen i år, även om den nu icke skulle vilja bifalla den reservation, som jag och mina partikamrater i utskottet fogat till utskottets utlåtande, dock skulle vilja giva uttryck åt den uppfattningen, att Kungl. Maj:t bör skyndsamt framlägga ett förslag till ordnande av en arbetslöshetsförsäkring. Det vore önskvärt, att man åtminstone i debatten ville understryka detta önskemål något kraftigare än som skett i andra lagutskottets utlåtande.

Beträffande själva *formen* för arbetslöshetsförsäkringen har jag ingen anledning att här närmare yttra mig. Vi socialdemokrater ha i vår reservation uttalat, att *den obligatoriska försäkringsformen* ur alla synpunkter är att föredraga framför den frivilliga, men vi önska icke inlåta oss på en strid om dessa olika system. Därest man av praktiska och kanske framför allt av finansiella skäl skulle finna, att en frivillig försäkring vore lättare att genom-

föra, är det självklart, att det icke finnes någon anledning för oss att motsätta oss en sådan lösning av frågan.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den av mig och mina partikamrater avgivna reservationen.

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

Herr Westman: Herr talman! Arbetslösheten är, som den föregående talaren framhöll, utan tivel ett av de största och svåraste problemen i vårt ekonomiska liv. Det bör ligga statsmakterna mycket varmt om hjärtat att överväga medlen för dess avhjälpande. Jag förstår mycket väl, hur en skötsam och oförvitlig arbetare tänker och känner, när han råkar ut för en oförvillad arbetslöshet, och utan minsta tvekan uttalar jag den uppfattningen, att detta är ett område, där statsmakterna böra lägga sig särskild vinn om att ingripa på ett klokt och förståndigt sätt. Bland de utvägar, som därvid kunna komma i fråga, har sedan gammalt arbetslöshetsförsäkringen framhållits som en. Denna väg är naturligtvis ingalunda den enda. Även dess varmaste anhängare måste ju säga sig, att man aldrig kan anordna en arbetslöshetsförsäkring på sådant sätt, att den helt kan avvärja ens följderna av arbetslösheten.

Emellertid har man på många håll ställt stora förhoppningar på de goda verkningar, som en arbetslöshetsförsäkring skulle kunna medföra, och det är förklarligt, att det har framkallat otålighet, att arbetet på denna frågas lösning har kommit att draga så långt ut på tiden. Men vissa skäl utgöra en anledning till att så har blivit förhållandet. Vi måste till en början erinra oss, att det här gäller en fråga, som har de största ekonomiska och även folkpsykologiska konsekvenser, vilka noga måste beaktas. En oklok lösning av denna fråga kan både ekonomiskt och folkpsykologiskt få de mest olyckliga verkningar. Detta är ett skäl till att man måste noga överväga bästa sättet för frågans lösning. Vidare måste vi komma ihåg, att en lösning av detta problem i vårt land är förknippat med svårigheter, som icke i lika grad förefinnas i andra länder. Redan vårt klimat, som föranleder, att säsongarbete hos oss måste förekomma i större utsträckning än i många andra länder, är härvid att räkna med. På grund av vårt lands stora utsträckning, på grund av befolkningens växlande sysselsättning, på grund av att specialisering i arbetet icke är så genomförd som i andra länder, är det vidare givet, att problemet i vårt land skall uppvisa svårigheter, som det icke har i ett industriland med en homogen industriebefolkning, där specialiseringen drivits längre. Man kan således finna vissa förklaringar till att vi icke ännu ha lyckats att komma fram till en lösning av denna viktiga fråga.

Den föregående ärade talaren uttalade den farhågan, att ett yttrande i utskottets utlåtande skulle vara ägnat att ytterligare fördröja arbetet på frågans framförande. Utskottet har nämligen erinrat därom, att det sedan ett par år tillbaka pågår en utredning, som avser att undersöka arbetslöshetens karaktär och orsaker. Utskottet har framhållit, att denna fråga står i ett visst sammanhang med frågan om en arbetslöshetsförsäkring, och däruti måste man väl giva utskottet rätt. Det är ju givet, att man, när man skall lösa frågan om arbetslöshetsförsäkring, först måste göra klart för sig, hur det onda ser ut, vars avhjälpande försäkringen skulle medverka till, så att man kan tillmäta arbetslöshetsförsäkringen den uppgift, som den bör ha i förhållande till sitt mål och i förhållande till de andra hjälpmedel, som kunna stå till förfogande för arbetslöshetens bekämpande.

Men utskottet har ingalunda, som den ärade talaren befarade, velat uttala, att denna utredning först måste slutföras, innan arbetet med arbetslöshetsförsäkringens ordnande upptages. Som den ärade talaren säkert erinrar sig, var det ju så, att vid igångsättandet av denna utredning om arbetslöshetens karaktär och orsaker vederbörande fingo den instruktionen, att det skulle etableras

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

ett samarbete mellan de båda kommittéerna, så att de resultat, till vilka man kom vid den nya utredningen, skulle meddelas arbetslöshetsförsäkringskommittén undan för undan. Så har också skett, och så kan även ske i framtiden, så att man undan för undan kan tillgodogöra sig resultaten av utredningen utan att avvakta dess formella avslutning.

Att problemet om arbetslöshetsförsäkringens ordnande i vårt land är mycket svårt och invecklat, torde den föregående ärade talaren liksom hans medreservanter och motionärerna vara nödsakade att giva mig rätt i. I själva verket framgår det av deras egen hållning, att de finna frågan mycket invecklad. De ha icke själva kommit till någon klarhet om hur den bör lösas. I den motion, som väckts i ärendet, begäres, att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av ett förslag till nästa års riksdag rörande en *obligatorisk* arbetslöshetsförsäkring. Det är emellertid alldeles riktigt, som det framhålles i reservationen och som den föregående talaren också påpekade, att motionärerna i sin motivering yttra sig svävande och säga, att man under vissa förutsättningar också kan reflektera på en *frivillig* arbetslöshetsförsäkring.

Motionen är också svävande på en annan punkt, i det att motionärerna icke vilja intaga någon alldeles bestämd ståndpunkt i fråga om innebörden av det förslag, som skulle framläggas till nästa års riksdag, såvitt rör arbetslöshetsförsäkringens *omfattning*. Motionärerna uttala nämligen, att om det skulle taga för lång tid för Kungl. Maj:t att utarbeta förslag till inordnande i arbetslöshetsförsäkringen av lantarbetare, skogs- och flottningsarbetare, butiksbiträden samt kontorister, bör detta icke hindra propositionens framläggande, utan då böra dessa stora och viktiga kategorier av arbetare lämnas utanför, men om man däremot hinner utarbeta förslag om deras inordnande under försäkringen, borde de komma med. I denna fråga intaga motionärerna således en mycket svävande hållning, därest man betraktar det hela från saklig synpunkt. Det är en ytterligt viktig fråga, till vilken motionärerna intagit en så obestämd hållning, en fråga som intresserar en mycket stor del av vår befolkning, intet minst hela vår landsbygdsbefolkning. Att motionärerna kunnat intaga en så svävande hållning på en så avgörande punkt beror naturligtvis på, att motionärerna sett denna fråga främst ur industriarbetarnas synpunkt, medan däremot de övriga, nyssnämnda arbetarkategorierna icke legat dem lika varmt om hjärtat.

Av reservationen finna vi nu, att reservanterna och med dem den riktning, som de företräda, frångått det slutyrkande, till vilket motionärerna i allt fall kommit, nämligen att riksdagen nu skulle binda sig för en obligatorisk form av arbetslöshetsförsäkring. Reservanterna ha i sin motivering yttrat, att de vilja ha en arbetslöshetsförsäkring utan att de uttala någon bestämd mening, huruvida den skall vara obligatorisk eller frivillig, och de sluta med ett yrkande, som lämnar denna fråga oavgjord.

Jag anför vad jag nu sagt för att påpeka, att motionärerna och reservanterna icke kommit till en sådan klarhet rörande detta problems lösning, att de kunna ha någon verklig moralisk styrka, om de förebrå oss andra, att vi inte ha kunnat bilda oss någon bestämd uppfattning i frågan.

Den föregående ärade talaren berörde frågan om den ståndpunkt, som utskottets borgerliga majoritet kan anses intaga med avseende å ärendets framtida handläggning. Jag skall med anledning därav be att få säga några ord, som återge den uppfattning jag har i denna fråga.

Utskottet har utgått från den förutsättningen, att Kungl. Maj:t med den skyndsamhet, som förhållandena medgiva, kommer att utan särskild framställning från riksdagen framlägga förslag till lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Detta innebär givetvis, att utskottet anser, att man, ehuru frågan är

ytterst invecklad, likväl ingalunda bör lägga den å sido utan att arbetet på att finna en tillfredsställande lösning av densamma bör fortsättas. Men utskottet har naturligtvis därmed icke uttalat, att utskottet bundit sig vid någon viss lösning, lika litet som utskottet på något sätt förbundit sig att bifalla det förslag, som Kungl. Maj:t kan komma att framlägga. Det är givet, att riksdagen måste ha fullt fria händer i detta som i alla andra ärenden att taga ståndpunkt till den proposition, som av Kungl. Maj:t framlägges. först när denna ligger på riksdagens bord och blivit föremål för vederbörlig behandling inom utskott. Jag vill emellertid utan att på minsta vis binda mig själv eller någon annan säga, att man väl ändå kan tänka sig, att det skall vara möjligt att finna en lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan, som kan komma att vara av den beskaffenhet, att den kan godtagas av riksdagen.

Om jag nu skulle för min del ange vissa förutsättningar, som jag ville uppställa för att min medverkan skulle kunna tänkas, skulle det vara, att förslaget skulle innehålla regler rörande en frivillig arbetslöshetsförsäkring. Vidare måste naturligtvis reglerna för bidragens bestämmande vara sådana, att denna börda rättvist fördelas mellan staten och de intresserade. Tillika måste organisationen vara av den beskaffenhet, att den kan betecknas såsom helt och hållet opolitisk och icke lägger ett maktmedel i vare sig den ena eller den andra sidans händer. Skulle ett förslag av dylikt innehåll framläggas för riksdagen, skulle jag för min del gå till dess prövning med välvilliga avsikter. Mera kan jag inte utfästa mig till.

Herr talman! Med stöd av vad jag anfört slutar jag med att yrka bifall till utskottets hemställan, att de i ärendet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Möller: Herr talman! Jag lyssnade med mycket spant intresse till den ärade ordföranden i andra lagutskottet och alldeles särskilt med spant intresse till hans slutord. Jag har nämligen anat, att när man en gång skall säga någonting på denna punkt, blir det så, att kammarens olika ledamöter komma med var sitt förslag i bakfickan.

Förebräelserna mot oss gå egentligen ut på att vi icke ha i vår egen själ skapat en tillräcklig klarhet om vad vi vilja. Det vill med andra ord säga, att nu blir det ett fel hos oss, att vi inte *binda oss* för ett bestämt system, vilket man sedan skulle kunna åberopa såsom ett skäl för att ingenting göra, emedan man inte vill ha just det systemet. Om vi då ändrade oss skulle man kunna säga: »Ja, nu ha de ändrat ståndpunkt igen. Inte kan man bry sig om vad de säga i denna sak. De ha ena året en ståndpunkt — låt mig säga den obligatoriska försäkringen — och det andra året en annan ståndpunkt, den frivilliga försäkringen. Inte tjänar det mycket till att bry sig om vad dessa människor ha att säga i denna fråga, då de absolut inte veta vad de vilja.»

Vad den ärade ordföranden i andra lagutskottet nu presenterat är en *fullständigt ny linje* för lösningen av frågan om en arbetslöshetsförsäkring. Försäkringen skall vara frivillig. Den skall belasta intressenterna. — Uppriktigt sagt vet jag inte vad han menar med detta, om han menar både arbetare och arbetsgivare eller bara arbetarna. Jag vill nämligen fästa uppmärksamheten på att utarbetandet av ett förslag om frivillig försäkring, enligt vilken arbetsgivarna bli bidragspliktiga, med all säkerhet tillhör de problem, som det fordras en trollkarl för att lösa, och inte till de frågor, som kunna lösas av den svenska riksdagen eller av någon dess ledamot eller av någon regering. — Detta frivilliga system skall vidare enligt herr Westman vara så beskaffat, att statsbidraget inte förstärker någon av parterna på arbetsmarknaden, som det säges. Ja, jag vet ju inte, om den nuvarande regeringen är villig att taga upp receptet. Det måste i så fall bli en ny kungl. kommitté, vars arbete säkerligen blir

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

minst lika tidskrävande som arbetet hos 1926 års arbetslöshetssakkunniga. Det vill med andra ord säga, att om Kungl. Maj:t nu skulle följa denna rekommendation, få vi ett kommittéförlag någon gång, kanske år 1930 eller 1931. Detta kommittéförlag skall därefter gå ut på de sedvanliga remisserna. Dessa remissers besvarande kommer att draga något år, låt mig säga till 1932, och så skulle vi då år 1933 ha denna tredje linje färdig för eventuellt framläggande i riksdagen. Då skulle vi alltså ha en hel provkarta av förslag för de olika partierna att välja emellan, och varje parti skulle kunna ställa sig bakom ett eget förslag, varigenom varje majoritetsbildning i riksdagen omkring en bestämd linje skulle kunna omöjliggöras. Såsom ett mästerprov på hur man i denna sak kan leda det hela in i förhållningens alla möjligheter, tycker jag, att tanken är ganska skön.

Min mening var ingalunda att säga så mycket i denna sak, helt enkelt därför, att även om herrarna nu lyssna på mig, har jag ändå det intrycket, att jag utanför det socialdemokratiska partiet talar praktiskt taget för döva öron. Man vill över huvud icke ge ett *ärligt besked* i denna sak från något håll. Ty jag kan inte betrakta det som ett besked, att man begär av oss, att vi eventuellt skola säga någonting om en linje, som enligt min bestämda mening fullkomligt säkert innebär ett nytt uppskov på minst fyra år. Det kan man inte begära, att vi skola taga på allvar.

Jag hade som sagt inte tänkt säga så mycket, därför att vad som har intresse för oss — det medger jag utan vidare — det är hur den svenska riksdagens *borgerliga vänster* står i denna sak. Någon förhoppning om att vi skulle kunna lösa denna fråga med högerns eller med bondeförbundets hjälp har jag aldrig hyst, men däremot har jag, trots många ganska bittra erfarenheter, inte släppt hoppet om att det skall vara möjligt att lösa frågan genom samverkan mellan den borgerliga vänstern och socialdemokratien. Jag tror inte, att det finns någon annan framkomlig väg. Kan den inte lösas på så sätt, får den återigen gå ut till väljarna, kanske med samma resultat som vid 1928 års val.

Jag ser, att herr Kvarnzelius inte är inne i kammaren. Annars kunde det vara av intresse att påminna om att när ärendet senast (år 1924) behandlades i denna kammare — också då på initiativ av det socialdemokratiska partiet — förklarade herr Kvarnzelius mycket energiskt, att han hoppades, att man, även om man då ville bifalla motionen, snabbt skulle kunna komma till en lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Jag vet inte, om jag får betrakta honom precis såsom talesman för det frisinna partiet den gången; han hade tillhört det utskott, som behandlat ärendet — tydligen ett sammansatt stats- och lagutskott. Hur det sedermera har gått, ha vi sett. Nu äro vi på femte året därefter, och det finns icke någon riksdagsmajoritet ens för att begära ett förslag i frågan till nästa år.

Jag skall nu tillåta mig att nämna, varför denna motion är väckt. Det är inte alls så invecklat, som herr Westman tycktes föreställa sig. Vi ha sagt oss, att om det hade funnits en tillräckligt god vilja, så skulle en regering, efter det att kommittéförlaget 1928 avlämnades, kunnat vara färdig att, om den så ville, framlägga ett förslag till 1929 års riksdag. Det hade stött på vissa svårigheter, men den föregående regeringen hade som bekant begärt att yttrandena från vederbörande myndigheter skulle vara inne till *den 1 oktober 1928*, tydligen i avsikt att åtminstone skapa de formella förutsättningarna för en proposition till innevarande års riksdag. Nu meddelar utskottet, att ännu då utskottet avger sitt utlåtande, nära ett halvt år efter den 1 oktober 1928, ha två av de centrala ämbetsverken, nämligen socialstyrelsen och kommerskollegium, icke avgivit något yttrande i ärendet. För mig är detta ett ganska typiskt exempel på att den nuvarande regeringen

— och det förstår jag mycket väl med hela den hållning, som högern intagit till saken — inte har något särskilt intresse av att påskynda detta ärendes slutliga behandling. Då ha vi sagt oss: Det sitter nu en högerregering. Den har tydligt ådagalagt, att den inte precis vill påskynda ärendet för sin del. Är det då inte sannolikt, att denna regering även skall underlåta att framlägga något förslag till 1930 års riksdag? Högerpartiet har i riksdagen ständigt motsatt sig varje lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Högern har — det torde man väl kunna säga — principiellt gått emot arbetslöshetsförsäkringen i vårt land — jag tror i motsats till vad motsvarande parti i andra länder gjort. Högern har alltså snarast så att säga en programmatisk utfästelse att icke framlägga ett förslag. Om det då inte kommer en påminnelse från riksdagen — om det inte kan uppbringas en majoritet, som säger till den nuvarande regeringen, att den önskar ett förslag — ja, då har ju regeringen så mycket mindre anledning att bekymra sig om denna sak. Men därtill kommer, att det finnes två formellt kanske oantastliga skäl för att inte ett förslag skall framläggas till 1930 års riksdag. Det ena är att utredningen om arbetslöshetens karaktär och orsaker — om vilken man, när den igångsattes, försäkrade oss, att den inte skulle sammankopplas med frågan om arbetslöshetsförsäkring — ännu pågår och skall bliva färdig först under loppet av nästa år. Om denna utredning utmynnar i något förslag, skall detta remitteras ut till myndigheterna, och så har man där det briljantaste skäl för att försäkringsfrågan skall underkastas ett mycket långvarigt nytt uppskov. Men därtill kommer, att i arbetslöshets-sakkunnigas utlåtande fanns ett förslag, som man på högerhåll efter vad jag vet har betraktat såsom ett synnerligen prisvärt uppslag — jag tror till och med, att det nu åberopas i svenska arbetsgivarföreningens yttrande — nämligen herr von Kochs förslag, att man skall anordna lokala nämnder för socialvården, som det heter, utan att man på något sätt anger vad man menar med denna socialvård. Låt mig tänka mig den möjligheten, att den nuvarande regeringen tillsätter en kommitté för att utreda frågan om inrättande av dylika sociala nämnder. Jag skulle icke anse det osannolikt, att den gör det. Regeringen tillsätter alltså en kommitté, och så säger den: »Ja, denna kommitté måste först vara färdig med sitt arbete, innan frågan om arbetslöshetsförsäkringen kan framläggas, ty det kan hända, att man skall ordna den samhälleliga arbetslöshets-hjälpen i anslutning till förslag från denna kommitté.» En utmärkt förevändning för ett nytt uppskov med framläggandet av förslag till arbetslöshetsförsäkring i den svenska riksdagen!

Det är alla dessa farhågor, som hava gjort, att vi ha sagt oss, att vi vore skyldiga att åtminstone göra ett försök att samla en majoritet i den svenska riksdagen för en begäran om ett förslag i frågan år 1930. Ty jag tar för givet, att om en sådan framställning gjordes från riksdagens sida, skulle regeringen icke kunna vägra att effektuera den. Men i stället för att taga saken på detta enkla sätt — att det just med hänsyn till den nuvarande regeringens karaktär kunde vara önskvärt, att det visades, att det finns en linje i riksdagen — säger utskottets ordförande: »Ja, motionärerna veta ju inte själva vad de vilja. De ha tydligen inte något så stort intresse för skogs- och lantarbetarnas inkopplande i försäkringen, ty de säga, att de visserligen anse detta önskvärt, men de vilja inte, att man skall uppskjuta frågan om försäkringens genomförande i avvaktan på dessa gruppers inarbetande i försäkringen.» Om nu herr Westman har studerat handlingarna i detta ämne, ville jag fråga honom: Är det verkligen så förbluffande, om vi sagt på detta sätt? 1926 års arbetslöshetsförsäkringssakkunniga, bland vilka även herr Westmans parti var företrätt, kommo för sin del till det resultatet — jag är inte av deras motivering övertygad om att de ha rätt, men de ha kommit till det resultatet — att det skulle stöta på nästan oöverbärliga tekniska svårigheter att koppla in skogs- och lantarbe-

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.

(Forts.)

tarna i försäkringen. Det är omöjligt för en person, som inte har haft tillfälle att inifrån följa kommittéarbetet, att med säkerhet säga, om dessa tekniska svårigheter äro så stora, som man antagit, men om det nu skulle visa sig, att kommittén har rätt på den punkten, skulle ju vi, om vi ställde ett definitivt yrkande, att arbetslöshetsförsäkringen inte får framläggas för den svenska riksdagen med mindre än att försäkringen omfattar även skogs- och lantarbetarna, giva regeringen ett argument, på vilket den utan vidare kunde uppskjuta framläggandet ytterligare åtminstone något år. Mina herrar! Är det så underligt, om vi inte precis vilja handla på det sättet utan i stället säga: »Vi anse det riktigt och rätt, att skogs- och lantarbetarna komma med i arbetslöshetsförsäkringen, men vi anse det inte riktigt och rätt, att lösningen av denna fråga skall få förhindra, att frågan om arbetslöshetsförsäkringen överhuvud taget framläggas i den svenska riksdagen.» Är det inte i själva verket en ganska resonlig och rimlig ståndpunkt? Finns det någon anledning att, som den föregående ärade talaren gjorde, utnyttja denna ståndpunkt till den förklaringen, att det är tydligt, att vi i själva verket inte ha så stort intresse för skogs- och lantarbetarna i detta sammanhang, utan våra intressen gälla bara industriarbetarna. Varför skall man insinuera något sådant? Finns det någon anledning till det? Det finns absolut ingen anledning.

Vad angår den andra punkten, där motionärerna skulle vara obestämda, nämligen frågan om frivillig eller obligatorisk försäkring, så finns på denna punkt ingen som helst obestämdhet. Om de folkfrisinna eller de liberala eller herr Westman vill säga, att de vilja gå in för den frivilliga försäkringen, så säga vi utan någon tvekan: »Gott, låtom oss då lösa frågan på den linjen!» Om herrarna däremot säga, att ni inte vilja ha denna linje — med hänsyn framför att till att arbetsgivarna då inte kunna inkopplas i bidragsplikten eller att det i varje fall blir nästan oöverbärliga svårigheter att skapa bestämmelser om arbetsgivarnas bidrag till försäkringen — utan att ni, med hänsyn till den efter min uppfattning klara rättvisan i att arbetsgivarna få bidra till arbetslöshetsförsäkringen, vilja ha den obligatoriska linjen, som även har andra fördelar — lättare kommer ett större antal arbetare till godo och dessutom utan vidare avlägsnar farhågorna för fackföreningarnas speciella inflytande på arbetslöshetsförsäkringen — om herrarna alltså säga, att ni vilja ha den obligatoriska linjen, så svara vi: »Gott, här är vår hand, låtom oss lösa frågan på det sättet!» I stället kommer man och säger: Herrarna veta ju inte själva vad ni vilja! Jag ber, är det verkligen ett riktigt honnett sätt att behandla vår hållning i denna sak? Jag tycker inte det. Jag tycker, att vårt resonliga, verkligt resonliga sätt att lägga upp denna sak vore värd ett erkännande av annan art än det, som kommit oss till del från den ärade ordföranden i andra lagutskottet. Att bita sig fast i ståndpunkter, som skola vara tryggliga, det har hänt åtskilliga gånger i den svenska riksdagen att man gjort, med resultat, som sannerligen minst av allt uppmuntra till ett fortsättande på den vägen. Vi äro angelägna om, att Sverige — om det tillåtes mig ett kanske litet patetiskt uttryck — skall inta sin plats bland de civiliserade nationerna i världen i denna sak. Det är vad vi äro angelägna om, men det sker inte, förrän vi fått ett rimligt försäkringssystem genomfört.

Om jag nu skall gå in på frågan om de svårartade, särskilt folkpsykologiska verkningarna, så undrar jag, om dessa äro värre än verkningarna av en arbetslöshetspolitik, som låter en mängd människor sjunka till samhällets botten. Det är väl ändå på det sättet, att man inte bara får se på sakens ena sida, utan man får titta en smula även på den andra. Om man ser på den svenska arbetslöshetspolitiken — jag har tillåtit mig säga detta många gånger, och det är mycket trist att behöva upprepa det, men herrarna svara ju egentligen aldrig — så är det väl ändå så, att man på borgerligt håll har trott och utgått ifrån,

att den skulle leda till, att arbetslösheten försvunne, att verkningarna av denna arbetslöshetspolitik bleve så goda, att de strängt taget skulle upphäva arbetslöshetsproblemets existens. Ja, en sådan illusion kunde man ju möjligen hysa, låt mig säga, under år 1922 eller 1923, då det fanns vissa yttre tecken till, att denna teori hade något fog för sig, men att ännu 1929 betrakta problemet på det sättet, att man genom en mycket restriktiv arbetslöshetspolitik och just genom att inte införa en arbetslöshetsförsäkring skulle ens på ett märkbart sätt kunna minska arbetslösheten, det förefaller mig verkligen orimligt. Ett faktum är, att arbetslösheten i dag är större än den var 1923, både absolut och relativt. Man skall inte utgå ifrån arbetslöshetskommissionens siffror på antalet s. k. hjälpsökande arbetslösa, ty de äro inte tillförlitliga. Hela arbetslöshetskommissionens politik är i själva verket sådan, att den bara leder till, att en mycket stor del av arbetslösheten undandöljes. Om jag gör en liten jämförelse mellan siffrorna hos de fackliga organisationerna och hos arbetslöshetskommissionen t. ex. för den sista december 1928, så finner jag, att arbetslöshetskommissionen då hade 18,675 anmälda arbetslösa, under det att samma dag samma år fackorganisationerna hade 49,633 arbetslösa. Detta är ändå bara antalet arbetslösa på ungefär hälften av fackorganisationernas medlemssiffror. Jag kan lugnt utgå ifrån, att arbetslöshetsprocenten hos den del av de fackliga organisationerna, som inte är medräknad här, är ungefär densamma. Detta gör, att siffran för antalet arbetslösa ingalunda blir några 18,000 utan kommer mycket nära de 100,000 den 31 december 1928. Det är en siffra, som efter min övertygelse kommer sanningen långt, långt närmare än den siffra, som anföres av arbetslöshetskommissionen. De som vilja ha bevis, att så förhåller sig, kunna ju gå till arbetslöshetsräkningen den 5 maj 1927, då enligt socialstyrelsens uppgift man kunde beräkna antalet arbetslösa i landet till 74,600, under det att arbetslöshetskommissionen redovisade 22,200 ungefär vid samma tid.

Varpå beror det, att arbetslöshetskommissionen har så ringa antal arbetslösa? Ja, det är mycket lätt att förstå, då man vet, att om det anmäler sig 20,000 arbetslösa, så bli kanske 5,000 hjälpta — det blir inte många fler — av staten och kommunerna tillsammans. Om jag tar de sista siffrorna för arbetslöshetskommissionens hjälpverksamhet, så finner jag, att antalet av staten hjälpta inte uppgår till mer än omkring 2,400, under det att 5,000 blivit hjälpta kommunalt, därav inte mindre än 2,000 genom kontantunderstöd. Det är allt detta, som gör, att jag för min del inte kan förstå, hur man längre kan invagga sig i den illusionen, att den nuvarande arbetslöshetspolitiken minskar arbetslösheten. Det tror jag inte ett dugg på. Om det vore så, att den verkligen presade ner lönerna och man på den vägen kunde förvänta sig, som man från industriellt håll gör gällande, att produktionen ökades, kunde detta möjligen, åtminstone rent teoretiskt, anföras som argument, men erfarenheten under hela denna tid visar, att lönerna gå upp och inte gå ner för dem, som ha anställning. Lönerna ha ju ökat med, skulle jag tro, i genomsnitt 23 å 25 procent för den stora huvudmassan av svenska industriarbetare.

Men det finns en annan synpunkt. Någon gång har det berörts här i debatten, att den engelska arbetslöshetsförsäkringen har visat, att försäkringen är ett hinder för produktionen, och man har anført dessa väldigt stora tal, över miljonen arbetslösa, som finnas i England. Ja, mina herror, det har i England funnits en konstant arbetslöshet ända sedan krigets slut, som varierat mellan 9 och 12 % av antalet arbetare i England. Den som vill ta reda på något så när tillförlitliga siffror för Sverige, skall finna, att, om man undantar året 1922, och räknar från år 1923 och tills nu, så har den svenska arbetslösheten varit precis lika stor som den engelska. Vi ha inte haft denna i så starka ord fördomda engelska arbetslöshetsförsäkring i Sverige, vi ha tvärtom haft en arbetslöshetspolitik, som systematiskt gått ut på att försvåra hjälpverksamheten för

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

att tvinga folk ut i den öppna arbetsmarknaden, som det heter, men vår relativa arbetslöshet har med all säkerhet inte vid någon tidpunkt under denna period varit under 9 % och den torde i regel ha hållit sig uppe i över 12 %. Det vill med andra ord säga, att *den relativa, faktiska arbetslösheten har varit lika stor i Sverige, som den varit i England*. Därför kan man efter min uppfattning inte åberopa några engelska erfarenheter till förmån för den arbetslöshetspolitik, som vi ha här i landet. Jag har sagt detta förr i riksdagen, men man har undvikit att svara. Man har i stället tagit fram något litet exempel på någon märkvärdighet i det engelska systemet, ty sådana finnas åtskilliga, det är inte fråga om det, för att visa, hur tokigt detta system är, och man har sedan utan vidare hoppats, att åhörarna skulle dra den slutsatsen, att det är därpå den stora arbetslösheten i England beror. Jag vet inte, om herr ordföranden känt sig ha haft skyldighet att studera dessa ting något närmare, men det skulle vara mycket intressant att veta, huruvida han har kännedom om, att den svenska och den engelska arbetslösheten i fråga om storleken äro fullkomligt parallella företeelser och att arbetslösheten snarare är litet större i Sverige än den är i England. Skillnaden är bara den, att engelsmännen, på grund av att de ha en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, ha en verklig statistik, vilket vi inte ha. Vi se i regel ingenting annat än arbetslöshetskommissionens siffror, under det att i England varje arbetslös verkligen blir införd i ett register och kommer med i statistiken. Om vi skulle få något liknande, så skulle vi behöva göra en arbetslöshetsräkning vartenda år. Det är detta, som ger fasaden i Sverige ett annat utseende än i England, men realiteterna äro praktiskt taget likadana i bägge länderna.

Ja, detta är vad jag i huvudsak har att anföra i denna sak. Jag upprepar för min del, att det är rätt beklagligt, att inte något borgerligt parti ännu kunnat inta en ståndpunkt i saken. Vi kunna inte själva — det behöver jag ju inte särskilt upplysa om — genomföra en arbetslöshetsförsäkring. Vi äro beroende av, att något annat parti vill medverka till dess genomförande, om det skall ske under denna riksdagsperiod, och det är då verkligen ganska beklagligt, att när man, som den förste ärade talaren påpekade, hållit på i 15 år med utredningar i dessa angelägenheter, intet borgerligt parti ännu är färdigt att inta en principiellt klar ståndpunkt i frågorna, så att man kan se åtminstone någon framkomlig väg till arbetslöshetsförsäkringens lösning i vårt land. För min del skulle jag hoppas av det ganska oklara utskottsbetänkandet, att man åtminstone på folkfrisinnat håll är beredd att avge en deklaration, ty det går ändå inte bara att hur länge som helst fortsätta med rent platoniska yttranden i denna sak utan att vilja säga något, som man kan hålla i och som man kan ta fasta på. Det får ursäktas mig, att jag säger, att jämförelsen med det gamla liberala parti, som fanns i vårt land, när civilministern hette Schotte, visar en reaktion i de folkfrisinnades tänkesätt i en fråga som denna, vilket är så mycket djupare att beklaga, som det faktiskt dömer vårt land att tillhöra de få kvarvarande barbarstaterna på detta område i Europa.

I detta anförande instämde herrar Östergren, Bärge, Oscar Olsson, Norman, Larsén, Pauli, Johan Nilsson i Malmö, Berling, Schlyter, Björnsson, Gustav Hansson, Sandén, Åström, Waller, Asplund, Wahlmark, Berglund, Lindley och Albert Bergström.

Herr von Sydow: Herr talman, mina herrar! I detta ärendes behandling i andra lagutskottet har jag deltagit, men jag var inte närvarande i utskottet, när betänkandet justerades, och jag bär alltså inte något ansvar för dess avfattning. Nu har det givits olika tolkningar av innehållet i betänkandet, och det är ju möjligt, att det kunde ha avfattats mera tydligt. Men jag får säga, att enligt min övertygelse ger betänkandet inte i något avseende hemul för den tolk-

ningen, att majoriteten i utskottet skulle ha uttalat en önskan om eller sympatier för, att regeringen skulle för nästa års riksdag framlägga ett förslag till arbetslöshetsförsäkring. Detta förekommer inte i betänkandet; det uttalas där en önskan, att frågan skall lösas, men då helt naturligt frågan om, hur man skall förfara med hela arbetslöshetspolitiken i detta land. Den frågan har ju varit föremål för behandling i 15 år, och jag skulle önska, att det nu funnes utsikter till, att man kunde komma till en någorlunda enig uppfattning om vad som borde göras i saken.

Under behandlingen av ärendet i utskottet uttalade man sig inte heller från borgerligt håll, för den ena eller den andra lösningen av saken för frågans lösning genom arbetslöshetsförsäkring eller genom nuvarande arbetssystem eller på något annat. Att i frågans nuvarande läge göra något sådant uttalande, skulle ha stridit mot all riksdagspraxis. Ty då ett ärende är under behandling hos regeringen, är det ju vanligt, att riksdagen avvaktar utgången av denna behandling innan riksdagen tager ställning till saken.

Nu vill jag också säga för min del, att detta ärende ligger så, att enligt min övertygelse ingen regering nu skulle vilja utfästa sig att lägga fram ett förslag till arbetslöshetsförsäkring för nästa års riksdag. Jag går så långt — även med fara att jag kommer i olika mening med herr Möller — att jag säger, att om herr Möller vore socialminister nu, så skulle inte herr Möller i dag lova att till nästa års riksdag framlägga något förslag om arbetslöshetsförsäkring. Om herr Möller gjorde det, skulle det gå herr Möller alldeles som det gick 1926. År 1925 hade det socialdemokratiska partiet förslag inne om genomförande av arbetslöshetsförsäkring, byggd på frivillig försäkring, och i trontalet 1926 gjorde den socialdemokratiska regeringen en utfästelse att för årets riksdag framlägga förslag om arbetslöshetsförsäkring. Men när regeringen skulle börja med saken, fann den sådana svårigheter, att den ryggade denna utfästelse och icke lade fram något förslag. Nu ligger denna sak inte alls bättre till för en lösning än den gjorde 1926. Det året tillsatte regeringen i stället för att komma med ett lagförslag de åtta sakkunniga, som nu avgivit utlåtande. Men dessa sakkunniga ha själva framställt en begäran, att det måtte göras en särskild utredning om orsakerna till arbetslösheten och sättet att förekomma eller mildra den. Det är denna utredning, som ännu inte är färdig, och det förefaller mig, som om, då man skall lagstifta om åtgärder på grund av arbetslösheten, det primära vore, att man tog hänsyn till arbetslöshetens orsaker. Man bör först avvakta vad man kan göra för att förekomma arbetslösheten, innan man beslutar sig för positiva åtgärder i anledning av dess följder.

Utskottets ärade ordförande sade nu, att i utskottsutlåtandet inte står, att man skall avvakta utgången av denna särskilda utredning. Det är riktigt, det står där inte. Men jag anser, att det vore fullt i enlighet med klokhet och förnuft att göra så, och särskilt vill jag betona, att det är påkallat ur kostnadsynpunkt. Det förslag, som tre av de sakkunniga givit sin anslutning till, angående införande av obligatorisk försäkring, beräknas medföra en kostnad av 25 miljoner kronor. Därav beräknas 10 miljoner falla på arbetarna, 10 miljoner på arbetsgivarna och 5 miljoner på staten. Innan man kan ta bestämd ställning till förslaget i dess helhet, måste man göra klart för sig, om man för ändamålet vill åtaga sig dessa kostnader. Kunde man anvisa någon utväg att i väsentlig mån minska arbetslösheten, så skulle ju kostnaderna ställa sig på ett helt annat sätt och förslaget vore lättare att genomföra.

Därtill kommer, att själva de sakkunnigas förslag bättre än något annat visat den stora splittring, som råder i uppfattningen i dessa frågor. Varje förslag, som är framlagt av några bland de sakkunniga, är av andra bland dem nedgjort och förklarat odugligt. Det är visserligen tre av de åtta, som föreslagit obligatorisk försäkring, men fyra äro emot all försäkring och en är för frivillig

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.*

(Forts.)

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

försäkring. När man sedan skrivit förslaget om obligatorisk försäkring, så har man låtit de principiella motståndarna mot all försäkring vara med vid dess utarbetande och göra ändringar i utkastet och sedermera bilda pluralitet beträffande delar av förslaget. Man har inte gjort någon omröstning i kommittén för att få fram ett majoritetsbeslut, utan där lägges det ena förslaget efter det andra att välja på, och vem som helst får ta vad han vill. Jag säger därför, att detta betänkande visar, att frågan inte är mogen, utan behöver en ytterligare överarbetning.

Den beräknade kostnaden är, som jag nämnde, 25 miljoner. Hur har man fått fram denna siffra? Ja, därom finns endast en mycket obetydlig statistisk utredning. Siffran hänger fullständigt i luften, såsom påvisats av professor Heckscher, som var medlem av de sakkunniga. Ingen människa kan säga, om det blir 25 miljoner eller 35 miljoner eller vad det blir. Skall man på allvar reflektera på detta förslag, är en närmare, sakkunnig utredning av kostnaderna oundgänglig.

Härtill kommer att detta förslag inte löser frågan. Det är en så ringa del av arbetslösheten, som skulle omfattas av denna försäkring, att man i själva verket, om förslaget bleve antaget, finge fortsätta med hela arbetet sedermera. Herr Möller ansåg, att med det nuvarande systemet endast en fjärdedel av de arbetslösa anmält sig som hjälpsökande. Ja, det är möjligt. Det skulle emellertid nog ha blivit flera, om alla velat ta emot den hjälp, som bjöds genom arbete. Det framgår av kommitténs betänkande, att om vi haft den arbetslöshetsförsäkring, som föreslås där, skulle av dem, som anmält sig som arbetslösa vid 1927 års arbetslöshetsräkning, endast en tredjedel fallit under försäkringen, medan två tredjedelar fallit utanför densamma. Vad skulle man då göra med de två tredjedelarna? Ja, på det spörsmålet lämnar betänkandet icke något svar. Det är bara en detalj man får fram, en detalj, som lagts till förmån för industriens arbetare. Det missunnar jag dem inte, men hela den övriga massan av arbetare, sannolikt två tredjedelar av löntagarna i Sverige, kommer inte med i försäkringen. De, som komma med, få understöd i högst 90 dagar, men när de 90 dagarna ha gått, vad skall man göra med dem då? Herrarna finna, att detta inte är den slutgiltiga lösning av frågan, som vi behöva.

Den förste ärade talaren gjorde en viss anmärkning mot arbetsgivareorganisationerna här i landet — det var i sammanhang med talet om rationaliseringen — och det torde tillåtas mig att säga några ord i anledning därav. Det är riktigt, som herr Sigfrid Hansson sade, att en rationalisering av industrien i vissa delar kan medföra arbetslöshet; därav har man i flera länder erfarenhet. Man har nog erfarenhet i den vägen här i landet, men den är relativt ringa. Vi ha inte haft rationalisering här på långt när i den utsträckning som i andra länder och som kanske ur vissa synpunkter varit önskvärd, men det är ju möjligt att det blir mera. Det är riktigt, som herr Sigfrid Hansson sade, att under arbetsfredskonferensen i slutet av förra året denna fråga var på tal. Då ville man från arbetsgivaresidan inte förneka, att rationaliseringen kunde leda till arbetslöshet och framhölls därför att man måste vidtaga sådana åtgärder med mycken försiktighet och i samråd med arbetarna och låta dem i god tid få kännedom om vad som planlades. Det var således inte alls på det viset, att man på arbetsgivaresidan ställde sig avvisande till tanken på, att rationalisering måste ske under övervägande av det inflytande den kunde ha på arbetslösheten. Herr Sigfrid Hansson sade också, att det var underligt att arbetsgivarna, om de medgäve att rationaliseringen kunde medföra arbetslöshet, ändå satte sig emot, att staten bidrog till kostnaderna för motverkande av en sådan arbetslöshet. Ja, det vet jag inte, att vi ha gjort, men om man motsätter sig en obligatorisk försäkring, sådan som föreslagits, är det mycket därför, att den kostnad, arbetsgivarna själva skulle bidra med, 10 miljoner kronor, är så betungande för industrien med de

skatter och pålagor den redan har, att herr Hansson kan förstå, att detta inte utan vidare kan förefalla sympatiskt för industrien, särskilt som hela frågan endast till en ringa del bleve löst därmed.

Herr Möller nämnde något om herr von Kochs förslag, och jag vill säga, att detta förslag tillvunnit sig mycket stor uppmärksamhet och mycket stort intresse. Det referat herr Möller gav av dess innehåll var — kanske på grund av tidens knapphet — inte tillräckligt upplysande. Herr von Koch säger, att han inte vill motsätta sig genomförande av arbetslöshetsförsäkring, i så fall obligatorisk försäkring, men under villkor, att försäkringen kombineras med skyldighet för understödstagarna att fullgöra nödhjälpsarbete, eller som han kallar det reservarbete. Under denna förutsättning vill han inte sätta sig emot genomförande av arbetslöshetsförsäkring, men han förstår, att denna försäkring inte löser frågan helt och hållet, utan det spörsmålet kvarstår alltid: Vad skall man göra med de arbetslösa, när tiden gått ut och de fått sin ersättning? Jo, då vill herr von Koch placera dem på reservarbete. Denna tanke har rönt den allra bestämdaste gensaga från de medlemmar av de sakkunniga, som äro anhängare av den obligatoriska försäkringen i och för sig.

Men herr von Koch går vidare. Han anser, att man bör söka få en koncentration av den offentliga understödsverksamheten här i landet. Nu finns det i en och samma kommun fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd, pensionsnämnd och en massa myndigheter, folket kanske räcker inte till för alla platser och det blir ingen planmässighet och enhetlighet. Nej, säger herr von Koch, bilda större distrikt, slå ihop smärre kommuner och bilda understöds- och pensionsdistrikt, där man kan sätta till en nämnd för att ta hand om hela den offentliga, den statliga och kommunala understödsverksamheten. I större kommuner, särskilt i de större städerna, behövs det naturligtvis inte att göra understödsdistriktet större än kommunen. Ja, detta är en tanke, som synes mig vara väl värd att undersökas. Detta förslag är inte liksom de övriga förslagen i de sakkunnigas betänkande utarbetat, det förekommer inte i form av lagtext, och det är väl möjligt att, om det en gång blir fullständigt utarbetat, man får se att det är förenat med stora svårigheter. Vi komma ju där in på mycket ömtåliga ämnen: frågan om kommunernas självbestämningsrätt, om gränserna mellan statens och kommunernas finansiella åligganden och dylikt. Men kunde förslaget genomföras, skulle det leda till en betydlig förenkling och förbättring av den offentliga understödsverksamheten. Det skulle enligt min tro leda till, att flera understödsbehövande människor bleve hjälpta och att kostnaden för understödsverksamheten ändå bleve mindre. Ty var och en som känner till de nuvarande förhållandena vet, att verksamheten nu karakteriseras av en planlöshet, en brist på system och ett mångsyssleri, som gör, att verksamheten icke sker så rationellt som den borde ske.

Vore nu herr statsrådet och chefen för socialdepartementet närvarande här i kammaren, skulle jag rikta en vördsam hemställan till honom. Jag kanske kan få göra det ändå genom kammarens protokoll. Jag vill hemställa till herr statsrådet, att han ville låta göra en undersökning om möjligheten att genomföra den von Kochska linjen. Jag anholder, att detta måtte göras nu, så att denna utredning icke kommer att fördröja arbetet med slutförandet av åtgärderna för svenska statens arbetslöshetspolitik. Ett förslag därtill kan enligt min tanke ändå inte komma fram förrän tidigast till 1931 års riksdag, och till dess borde denna undersökning om den von Kochska linjen med lätthet hava kunnat bli genomförd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Såvitt jag fattade herr Sigfrid Hansson rätt, ville han gärna ur utskottsutlåtandet utläsa en uttalad önskan

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

eller uppmaning från utskottets sida, att förslag till lösning av den nu debatterade frågan skulle föreläggas nästa års riksdag. För min del kan jag inte alls utläsa något sådant ur utskottsutlåtandet, och ännu mindre lär man kunna göra det, sedan utskottsordföranden här haft ordet. Utskottsutlåtandet innebär ett rent och klart avslag på de framförda kraven om, att riksdagen skulle uttala sig i sådan riktning. Utskottet har icke velat uttala någonting sådant, och detta i trots av att det förefaller mig, som om, för att nu begagna det kanske något missvisande uttryckssätt, som användes, den s. k. borgerliga vänstern borde hava alldeles särskild anledning att göra ett sådant uttalande, eftersom det väl ändå av allt att döma var meningen, att frågan skulle föreläggas innevarande års riksdag, då man ju förelade myndigheterna, att deras utlåtanden skulle vara avlämnade före den 1 oktober förra året. Vid sådant förhållande hade det funnits en alldeles särskild anledning att nu trycka på den saken. Utskottet har icke velat vara med därom och inte heller om att taga ståndpunkt till frågan om formen för försäkringen: om den skall vara obligatorisk eller frivillig. För min del anser jag icke, att en verklig lösning av det föreliggande problemet gärna kan ske på annat sätt än genom obligatorisk försäkring, och i princip vore väl också de sakkunniga eniga om, att om det överhuvud taget skulle bli en försäkring, skulle den vara obligatorisk. Jag måste i detta avseende instämma i vad som sagts här, att det förefaller litet underligt, att reservanterna nu lämnat den saken och mena att man lika väl kan gå den ena vägen som den andra, liksom det också är ganska underligt, att man från det hållet velat avskilja en hel del arbetargrupper. För min del håller jag före, att även om det skulle förorsaka ett uppskov på ett år eller ett par, så är det bättre att taga det uppskovet och få frågan så löst, att man icke lämnar stora delar av lönearbetarna utanför och därtill just de grupper, som kanske främst av alla skulle behöva en sådan försäkring, liksom jag icke heller finner det vara till arbetarklassens gagn, att man nu eventuellt skulle gå med på en försäkringsform, som man redan från början måste utdöma såsom icke tillfredsställande. Ty erfarenheten har lärt oss, att om man kan säga från våra motståndares sida, att en fråga en gång är löst, även om man nödgas erkänna, att det är på ett provisoriskt och icke tillfredsställande sätt, är det mycket svårare att få upp frågan på nytt och få den komplettering genomförd, som man från början räknade med. Det är i stället bättre att försöka få saken ordnad definitivt på en gång.

Jag skall i likhet med herr Möller säga, att det tjänar naturligtvis icke mycket till att tala i denna församling i den föreliggande frågan, ty saken är ju redan avgjord i och med att utskottsmajoriteten har tagit ståndpunkt, men så pass mycket straff anser jag i alla fall, att de av kammarens ledamöter, som alltjämt motsätta sig saken, böra ha, att man icke så där utan vidare låter frågan gå utan åtminstone upptar någon tid med att säga några ord.

Det har redan berörts här, hurusom vårt land vid sidan av Rumänien och Grekland är det enda land i Europa, där man icke gjort någonting från statens sida för att ordna frågan om arbetslöshetsförsäkring. Det förefaller mig, som om det ändå skulle vara litet generande för ett äktsvenskt för att icke säga storsvenskt hjärta att få lov att konstatera detta och att vidare få konstatera, att det så ofta beprisade kulturlandet Sverige, som i fråga om sociala välfärdsanordningar och social lagstiftning påstås vara ett av de förnämsta, trots allt står så betydligt efter ett sådant land som Ryssland, där ju förhållandena ändå, enligt vad man på en del håll påstår, äro så förskräckliga, att ingen människa egentligen kan leva där. I Ryssland har man dock en arbetslöshetsförsäkring sedan sju år tillbaka, trots de ekonomiska svårigheter man där har att röra sig med.

Hela behandlingen av detta ärende, utredningsarbetet under snart femton år.

utskottsutlåtandet och allt vad som förekommit under de senare åren, är ett så typiskt exempel på, hur man behandlar en fråga, som man i grund och botten vill ha uppskjuten så länge som möjligt, ehuru man nödgas erkänna i vackra ordalag, som även skett i dag, att detta är en fråga av allra största betydelse, som borde så fort som möjligt lösas.

Jag kan instämma i vad herr von Sydow sade beträffande de sakkunnigas förslag, att det är verkligen ett virrvarr och att det visar, hur ofantligt svårt det är att få en fråga nöjaktigt utredd och förelagd efter enhetliga linjer, då de olika intressena svära mot varandra så starkt som här. Det lär väl ändå vara på det sättet, att man kan icke komma ifrån en lösning av detta spörsmål, och alldeles speciellt skulle jag vilja framhålla, liksom det redan framhållits här, hurusom det nu skulle vara alldeles särskild anledning för svenska staten att intressera sig för den frågans lösning just med hänsyn till den nu pågående rationaliseringsprocessen, som man här så mycket talar om. Det är icke på det sättet, som herr von Sydow sade, att rationaliseringen *kan* förorsaka arbetslöshet, utan det är självklart, att under liknande förhållanden i övrigt och såvida icke extra åtgärder samtidigt vidtagas för att öka produktionsmöjligheterna, *medför* rationaliseringen arbetslöshet. Den saken är så klar, att den behöver icke diskuteras, och de möjligheter som finnas att samtidigt eller vid sidan därav öka arbetstillfällena, råda vi icke över. Det är egentligen mera slumpvis som det avgöres. På grund härav menar jag, att vi måste utgå ifrån att för närvarande är det under inga förhållanden värt att tala om arbetslösheten som en tillfällig företeelse. Den är permanent och den kommer att bli permanent, inte minst eftersom rationaliseringsprocessen bedrivs. Och det är enligt min mening ett misstag, som begåtts från den svenska arbetarklassens sida och deras talesmän, särskilt på det fackliga området, att man icke, innan man gick in på frågan om rationaliseringen och hur den skulle bedrivas, ställde som villkor, att samtidigt skulle åtgärder vidtagas från såväl det allmännas sida som från arbetsgivarsidan för att minska följderna härav. Detta hade varit en alldeles riktig ståndpunkt, som där borde drivits i förgrunden. i stället för att den nu kom att så där litet i efterhand något litet vidröras.

Jag skulle i detta sammanhang kunna erinra om, hurusom den s. k. arbetsfredskonferens, som hölls i Washington redan 1919, ställde en uppmaning till samtliga stater att fortast möjligt från det allmännas sida genomföra en arbetslöshetsförsäkring, d. v. s. lösa arbetslöshetsproblemet. Även i detta avseende måste vi konstatera, att vårt land ställt sig avvisande och icke gjort någon ting.

När man nu hopar alla dessa svårigheter i fråga om att ordna denna sak, som här rests, och när man framhåller, t. ex., den nu igångsatta utredningen angående orsakerna till arbetslösheten och dess karaktär, då måste jag säga, att jag kan icke på något sätt förstå, att dessa saker skulle ha något samband med varandra. Ett faktum är, att det råder arbetslöshet, att den har rått en längre tid och kommer att råda, och att den mer och mer måste betraktas som permanent. Vad i all rimlighets namn har det då för inverkan på frågan om åtgärder för lättande av bördan för de arbetslösa, *hur denna arbetslöshet kommit till och vad de närmaste orsakerna till densamma äro?* Det är ju problem, som kunna lösas helt vid sidan av åtgärderna för bekämpande av arbetslösheten, men det är, som sagt, icke någon som helst anledning att så nära sammankoppla dessa problem, att man icke kan lösa det ena, förrän man får fullt klart för sig, vad det andra innebär. Enbart sådana försök peka hän på att man vill stapla upp så många hinder som möjligt i vägen för denna fråga, och det är därför man här velat åstadkomma en kombination av frågor, som till sin karaktär ingalunda äro av så samhörande beskaffenhet, som man velat göra gällande.

Ja, det är nu kanske alldeles riktigt, som det framhölls av herr Möller, att

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

frågan, huruvida någon lösning av arbetslöshetsproblemet för närvarande eller inom rimlig tid skall kunna åstadkommas, hänger på huruvida den s. k. borgerliga vänstern överhuvudtaget vill vara med om någonting eller ej. Jag skall icke ingå på det problemet. De vackra, för att icke säga rent smekande siren-tonerna kunna ju vara på sin plats, om man tror, att det enda medel, arbetarklassen har att använda för tillgodoseende av sina intressen, är det vackra tal-lets övertalningsförmåga. För min del menar jag, att det måste komma någon-ting annat till. Den svenska arbetarklassen måste på ett mera bestämt och all-varligt sätt uppträda och kräva vad den anser vara rimligt i detta avseende, och framför allt måste den se till, att i de olika intressekombinationer, som kun-na förekomma, icke gå in för en hel del saker, som äro till motpartens favör, utan att samtidigt tvinga sig till något medgivande, som kan vara för den egna klassen fördelaktigt. När det går så långt, som man får bevittna nu i dagarna, att man betraktar de i år framkomna motionerna som enbart okynnesmotioner, då förstår man, huru mycket man har att vänta från den sidan. Det skulle vara okynne, om man nu efter så långvarigt utredningsarbete och efter det att man nästan haft på känn, att frågan skulle föreläggas detta års riksdag, begär, att riksdagen skulle uttala sig för, att frågan åtminstone skulle komma före nä-sta år! Att man kan beteckna något sådant som okynne, det bevisar endast, hur litet kontakt man har med tänkandet och kännandet inom de breda lagren, som närmast beröras av en sådan social fråga som denna.

Utskottets ordförande framlade ju nu för sin del ett förslag till lösning av den-na fråga, och även det uttalandet och det förslaget visa, hurusom man på det hållet i det längsta vill försöka komma med alla möjliga uppslag för att för-hindra en enhetlig uppslutning kring ett förslag, som i verkligheten kan inne-bära en lösning av frågan.

Jag talar inte här i den naiva förhoppningen att kunna beveka ledamöterna av denna kammare, utan jag talar, därför att jag anser, att trots allt är det min både rättighet och skyldighet att säga några ord, när ändå frågan föreligger.

Utskottets ordförande meddelade, att i den socialdemokratiska motionen har man icke tagit ståndpunkt till vare sig det ena eller andra problemet. Man har icke tagit ståndpunkt till frågan om obligatorisk eller icke obligatorisk försäk-ring, och det var ju ett fel, liksom man påpekade en hel del andra. Nu före-ligger emellertid en annan motion, som väckts av herr Spångberg m. fl., där man icke begått dessa underlåtenhetssynder. Vi ha tagit bestämd ståndpunkt till spörsmålet och sagt, att en verklig lösning av denna fråga kan icke ske på annat sätt än genom obligatorisk försäkring. Vi ha också tagit avstånd ifrån projektet, att man skulle utesluta stora grupper av lönearbetarna, när man skall lösa ett sådant spörsmål som detta. Och när man nu vill göra gällande, att det är omöjligt att ens till nästa års riksdag få fram ett förslag till lösning av frå-gan, måste jag säga mig, att det är det värsta underkännande av dugligheten på det politiska området här i landet, som överhuvud taget kan framföras, ty, som jag framhöll, ha dock de flesta länder i Europa kunnat bemästra de svå-righeter, som äro förenade med lösningen av dessa frågor och kunnat genom-föra mer eller mindre effektiva åtgärder i denna riktning. Om det således skulle vara omöjligt i vårt land att genomföra något sådant, måste detta bero antingen på att intelligensen i vårt land står på så ofantligt låg nivå, att icke vi kunna åstadkomma, vad andra länder åstadkommit för flera år sedan, eller också därpå, att borgarklassen i detta land är av mera extrem karaktär, mera oförmögen att inse nödvändigheten av sociala reformer än i andra länder inom vår världsdel.

Jag kommer, herr talman, att yrka bifall till den av herr Spångberg m. fl. avgivna motionen, men då jag måste räkna med, att det yrkandet blir utslaget i första hand, kommer jag därför att subsidiärt rösta för den här avgivna re-

reservationen, men jag vill betona, att jag endast röstar för reservationens *yrkan-* *Om införande*
de och icke kan binda mig på något sätt för de uttalanden, som göras i dess *av arbetslöshets-*
försäkring.
 motivering.

Jag hemställer om bifall till den av herr Spångberg m. fl. avgivna motionen. *(Forts.)*

Herr Almkvist: Herr talman! Herr Möller gjorde först gällande, att det långa dröjsmålet, som förekommit vid denna frågas behandling, beror även på den borgerliga vänsterns åtgöranden. Han ansåg vidare, att denna omständighet hade sin förklaring däri, att en viss reaktion vore iakttagbar särskilt hos de folkfrisinnade, som enligt hans åsikt icke längre stå kvar på den välvilliga ståndpunkt, som en gång i världen var det liberala partiets, vid den tid nämligen då herr Schotte var civilminister, och herr Möller slutade med att säga, att han gärna skulle vilja veta, var de frisinnade nu finnas i denna fråga. Ett svar skulle måhända kunna förklara, varför vårt land, som han uttryckte sig, i avseende å arbetslöshetsförsäkringsfrågan numera kan räknas till barbarstaterna.

Vad den första delen av detta yttrande beträffar, nämligen beklagandet av det långa dröjsmålet med frågans lösning, kan jag för min del instämma i detta beklagande. Men jag ber att samtidigt få hänvisa till, att när man ifrån socialdemokratiskt håll klagar över att utredningsarbetet tagit så lång tid som femton år, får man inte glömma, att, åtminstone vad den senare hälften av denna tid beträffar, har utredningsarbetets takt kunnat bestämmas av de klagande herrarna själva, då ju socialdemokraterna vid upprepade tillfällen under det senaste tiotalet år bildat regering.

Jag ber vidare att få framhålla, när det nu säges, att denna fråga är så utredd, att det icke borde möta några svårigheter, åtminstone icke för den borgerliga vänstern, att taga en bestämd ståndpunkt till den och i riksdagen angiva denna, att det är icke så särdeles länge sedan socialdemokraterna själva icke funno denna fråga så enkel och klar, som de här under debatten ansett den vara. Då 1915 års kommitté år 1922 framlade sitt förslag, föranledde detta icke någon proposition till riksdagen. Men år 1924 bildade den verkställda utredningen grundval för en socialdemokratisk motion till riksdagen. Motionen blev dock icke bifallen. Det sammansatta stats- och andra lagutskottet avstyrkte densamma, men de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet reserverade sig till förmån för bifall till en lösning av frågan i huvudsaklig anslutning till de linjer, som dittills framkommit. År 1926 lät herr Möller i egenskap av socialminister inom departementet bearbeta det då framlagda förslaget, och sedan utsändes detta till yttrande av vissa myndigheter. Herr Möller inkallade därjämte representanter för vissa arbetsområden för att granska det sålunda utarbetade förslaget. I detta utredningens sista skede framställdes mot förslaget vissa anmärkningar, och trots det att i trontalet till 1926 års riksdag det bebådades, att förslag i denna fråga skulle av regeringen framläggas inför riksdagen, kom det icke något förslag. I det statsrådsprotokoll, som förefinnes från det tillfälle, då 1926 års kommitté tillsattes, motiveras uppskovet av herr Möller med att de anmärkningar, som då framställdes, voro av den beskaffenhet, att hänsyn måste tagas till dem. Dessa anmärkningar gingo i huvudsak ut därpå, att en stor grupp av arbetare, som kunde betraktas som den ekonomiskt svagast ställda, nämligen skogs- och lantbruksarbetarna, icke kunde anses bli delaktig av arbetslöshetsförsäkringen enligt det utarbetade förslaget, och vidare hade det ifrågasatts, huruvida det icke vore rimligt, att även arbetsgivarna skulle på visst sätt deltaga i kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen. Den socialdemokratiska regeringen nödgades alltså genom inbiberandet av den bebådade propositionen på grund av den framkomna kritiken erkänna, att det förslag, till vilket det socialdemokratiska partiet år 1924

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.

(Forts.)

yrkat bifall, icke var ägnat att bilda grund för en lagstiftning i ämnet. Frågan befanns då av socialdemokraterna själva vara varken enkel eller klar.

Med socialministerns nyss refererade uttalande som direktiv för arbetet tillsattes 1926 års kommitté, som alltså hade i uppdrag att utreda just dessa punkter, och dåvarande socialministern säger, att man knappast kunde tänka sig, att en arbetslöshetsförsäkring, som skulle ta hänsyn till alla dessa önskemål, kunde läggas annat än såsom obligatorisk. Emellertid skulle utredningen jämväl omfatta en undersökning, huruvida en frivillig arbetslöshetsförsäkring kunde utarbetas med hänsyn tagen till de nämnda önskemålen. Därjämte skulle undersökas, huruvida arbetslinjen kunde sammankopplas med understödslinjen. Denna kommittés arbete ansåg herr Möller böra kunna vara slutfört så tidigt, att förslag skulle kunna framläggas till 1927 års riksdag. Så blev emellertid icke fallet, utan utredningen blev färdig först 1928. Då remitterades den omedelbart av den frisinade regeringen ut till de olika myndigheterna för yttrandens inhämtande. Ännu den dag i dag är, ha, såsom här förut påpekats, icke alla dessa yttranden inkommit. Under sådana förhållanden kan man fastslå först, att det är just den utredning, herr Möller själv 1926 igångsatte, som ännu icke är slutförd och sedan att den frisinade regering, som efterträdde den socialdemokratiska, icke i något avseende förhalat eller försummat saken. Vidare bör det sägas ifrån, att den frisinade regeringen på grund av det skifte, som ägde rum i höstas, icke hade anledning att taga ståndpunkt till frågan.

Under debatten har här givits en karakteristik över 1928 års betänkande. Den visar, att de mest skiljaktiga meningar råda bland de sakkunniga. Det förefaller mig under sådana förhållanden vara alltför mycket begärt, att de frisinade i ärendets nuvarande läge skola tillkännage, huru de anse att frågan bör lösas. Det tillkommer givetvis i ärenden av denna omfattning riksdagen att taga ståndpunkt till desamma först sedan utredningen är fullständigt avslutad och sedan regeringen tagit sin ståndpunkt. Det är alltså den nuvarande regeringen, som på grundval av de utredningar, som bli verkställda, skall taga ståndpunkt till frågan och lägga fram detaljerat förslag för riksdagen. Därefter komma väl alla riksdagsmän — jag inbegriper då de folkfrisinade — att objektivt pröva det förslag som då framlägges. Det är följaktligen till den nuvarande regeringen och icke till de frisinade de klagande i detta ärende i första hand skola rikta sina blickar och klagomål.

Herr Möller sade vidare, att den omständigheten, att en hel del främmande stater ha löst arbetslöshetsförsäkringsfrågan på ett, som det synes, ganska tillfredsställande sätt, skulle vara ägnad att skjuta Sverige in i en särklass och ställa det jämsides med de s. k. barbarstaterna. I rättvisans namn bör det sägas, att den jämförelsen är alldeles missvisande, ty om man granskar de redogörelser, som utarbetats rörande skilda länders åtgärder på hithörande område, skall man finna att förhållandena äro icke jämförbara. När man talar om att vi icke löst arbetslöshetsförsäkringsfrågan, är detta sant, men detta innebär icke, att vi lämnat de arbetslösa åt sitt öde. Tvärtom, här ha under årens lopp gjorts mycket stora ansträngningar för att avhjälpa åtminstone de svåraste följderna av arbetslösheten, och det är endast det nu föreliggande problemets stora omfattning och ingripande på vitt skilda områden, som gjort att icke de provisoriska åtgärder, med vilka man hittills sökt draga sig fram, blivit avlösta av mera fasta och bestående. Jag erinrar i detta sammanhang om att i vårt land ha dock över ett hundratal miljoner kronor beviljats — jag tror t. o. m. att under ett enda år gick summan upp till det beloppet — för att avhjälpa arbetslösheten, och jag tror icke, att någon av herrarna på socialdemokratisk sida kan visa, att något annat land i det avseendet vidtagit så vittgående och avsevärda åtgärder, som vi här i Sverige gjort.

Då jag alltså anser, att man icke i en fråga av denna betydelse bör gå till beslut här i riksdagen, förrän alla omständigheter äro klarlagda och förrän den ansvariga regeringen har tagit ståndpunkt till frågan, har jag anslutit mig till utskottets majoritet och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

I herr Almkvists yttrande instämde herr *Granström*.

Herr Thorberg: Herr talman! Den oerhörda likgiltighet, som första kamaren visar denna fråga gör, att det är med en känsla av beklämning som jag här tager till orda.

Jag uppkallade närmast av andra lagutskottets ärade ordförande. Jag har haft den uppfattningen om honom, att han är en man, som oväldigt vill pröva varje föreliggande fråga och taga saklig ställning till densamma. Jag blev därför mycket smärtsamt berörd över det resonemang, som han förde här i dag. Detta resonemang framstod åtminstone för mig såsom mycket demagogiskt. Utskottets ärade ordförande säger, att han för sin del mycket gärna vill vara med om en arbetslöshetsförsäkring, om den lägges efter den frivilliga principen och om den även kommer att omfatta lant- och skogsarbetarna. Jag trodde, att utskottets ordförande visste, att denna linje icke är framkomlig. Här ha vi nu under årens lopp framställt krav på, att en frivillig försäkring skulle ordnas. Det har förelegat utarbetade förslag angående hur denna frivilliga försäkring skulle arrangeras, och det har *icke* varit av tekniska skäl, som frågan skjutits undan. Men man har resonerat så, att understöd till en frivillig arbetslöshetsförsäkring skulle innebära en direkt subvention till fackorganisationerna, som med tillhjälp av denna skulle komma att växa ut till en allt större omfattning, och man har icke velat, att staten skulle bidra till en sådan fackorganisationernas utveckling. Nu ha dessa organisationer, trots att icke någon sådan försäkring har genomförts, vuxit ut till en sådan omfattning och ställning, att de icke — därom torde herrarna själva ha kunnat övertyga sig — för sitt eget vidkommande, behöva det stöd, som arbetslöshetsförsäkringsfrågans ordnande efter den frivilliga linjen skulle kunna innebära.

Den frivilliga försäkringen är ju den, som ur många synpunkter sett blir den billigaste. Den har emellertid två olägenheter, och mycket betydande olägenheter. Först och främst kan icke en frivillig försäkring komma att lösa frågan för lantarbetare, skogsarbetare och kontorsanställda, vilka helt enkelt äro i ekonomiskt hänseende för svaga för att kunna få frågan löst efter denna linje. Därtill kommer, att man icke kan koppla in arbetsgivarbidrag i den frivilliga försäkringen, varigenom man sålunda icke heller kan få det trycket på arbetsgivarna, att de på grund av ekonomiska skäl söka ordna produktionen på sådant sätt, att arbetslösheten minskas.

När det emellertid var tal om, att det till trots av dessa olägenheter skulle framläggas förslag till frivillig försäkring, så varslade man från frisinnat håll, liksom även från annat håll, att man icke skulle biträda denna lösning, därför att den icke skulle komma att lösa problemet för lantarbetare och skogsarbetare.

Nu föreligger ju utarbetad lagtext till förslag om hur en *obligatorisk* försäkring skall kunna ordnas, och när man sålunda säger, att frågan ännu icke är mogen, vill jag för min del tvärtom påstå, att den är övermogen. Den ligger i själva verket så till, att en rask karl på ganska kort tid kan framlägga ett förslag till lösning. Från socialdemokratiskt håll och från fackorganisationernas sida har sagts, att nu är denna fråga så förhalad, och nu är behovet av en lösning av denna fråga så stort, att vi för vår del kunna acceptera en lösning efter vilkendera principen som helst; de borgerliga partierna ha att själva

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

bestämma, om de vilja taga försäkringen efter den frivilliga eller den obligatoriska principen. Att vända detta till, att *vi* icke skulle veta vad vi vilja, är ett resonemang, som jag verkligen hade hoppats icke skulle bli fört i denna kammare.

I landsorganisationens utlåtande ha vi starkt framhållit, att lösningen efter den obligatoriska linjen är den bästa ur de arbetslösas synpunkt, men vi ha funnit, att den linjen är dyrbar. Den är dyrare än den andra linjen, och därför ha vi i utlåtandet även sagt, att vilja nu de borgerliga partierna icke acceptera den obligatoriska principen med hänsyn till de ekonomiska skälen, så kunna vi biträda en lösning efter den frivilliga principen. Det ligger alltså i de borgerliga partiernas händer att nu lösa frågan, med utfästelse om stöd från vårt håll för en lösning efter vilkendera linjen som herrarna själva behaga välja.

Så tar man fram det von Kochska förslaget till lösning! Detta förslag har enhälligt och bestämt avstyrkts från alla instanser inom fackföreningsrörelsen. Vi ha inom fackorganisationerna alltid strävat efter att söka stärka arbetarnas karaktär, att göra dem självständiga, att söka få in i deras medvetande en känsla av stolthet över att vid alla tillfällen kunna reda sig själva. Det är därför vi ha understött alla förslag till försäkringar efter principen *hjälp till självhjälp*. Men vi ha icke velat, att de, som på grund av produktionsmaskineriets ofullkomlighet bli arbetslösa eller av olika skäl oförmögna till arbete, skola komma under fattigvården. Herr von Koch vill ju däremot ha *all* verksamhet i detta stycke in under fattigvårdsmyndigheterna och därmed åsatt prägeln av en samhällets nådegåva. Emot detta reser sig den svenska arbetarklassen, och det gör den rätt i — det bör den också i fortsättningen göra.

Jag tillåter mig, med anledning av vad herr von Sydow yttrade, att till socialministern rikta den framställningen, att han nu måtte taga ett djärvt grepp i denna fråga. Han kan lösa den, och lösa den på ett sådant sätt, som kan bli till båtнад och fördel för hela vårt land, men det sker endast, om han vid utarbetandet av förslaget till lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan *icke* går på den von Kochska linjen.

Herr **Möller**: Herr talman! Jag skall icke uppehålla kammaren länge med denna sak; det var egentligen herr Almqvists anförande som uppkallade mig. Men jag kan kanske också till herr von Sydow få säga, att läget år 1926 var ett helt annat än det är år 1929. Det finns anledning att tro, att läget skall vara än gynnsammare i slutet av år 1929, då regeringen skulle behöva taga itu med ett ärende av detta slag för att kunna framlägga ett förslag till 1930 års riksdag. Det förhåller sig nämligen så, att år 1926 fanns det endast en linje klarlagd, nämligen den frivilliga försäkringslinjen. Det hade då gjorts invändningar emot denna linje av den beskaffenhet, att regeringen på förhand — visserligen först sedan trontalet var skrivet, men i alla fall på förhand — var medveten om, att ett sådant förslag skulle bli avslaget i riksdagen. Jag tycker icke det är fullt rättfärdigt att säga, att det var »ryggande av en utfästelse»; vad som skedde var helt enkelt, att man böjde sig för en nödvändighet, i all synnerhet som de skäl, på vilka riksdagen då särskilt med de frisinnades hjälp skulle komma att avslå förslaget, kunde avväpnas genom att man försökte sig fram på en annan linje. Jag hemställer nu till herrarna att för en gångs skull avstå från att söka hitta sådana där besynnerliga anledningar till anklagelser. Jag hemställer till herrarna, huruvida det icke i själva verket måste anses vara rimligt, att en regering, som *vill* en lösning i frågan men mötte en del argument vilka den visste skulle fälla det förslag, som förelåg, men vilka argument den också visste att den genom att göra en ny utred-

ning kunde avvärja, i själva verket handlade i frågans intresse, då den genom tillsättande av 1926 års sakkunniga också avvärjade hela den argumentation, som särskilt de folkfrisinna hade bebadat som motiv för fällande av det då föreliggande förslaget.

Nu finns det inte någon reson i att anföra de gamla skälen, och vi ha ju inte heller nu hört dem upprepade. Jag kan emellertid icke underlåta, eftersom var och en tydligen skriver historia på sitt sätt, att till den ärade representanten här i dag för det folkfrisinna partiet säga några ord om speciellt hans historieskrivning. Det framlades ett förslag den 31 december 1922. Så gör den ärade talaren anmärkning mot att den då sittande regeringen, som, om jag minns rätt, avgick i början av april 1923, icke för 1923 års riksdag framlade ett förslag i frågan! Är det verkligen någon reson i en sådan anmärkning? Även en socialdemokratisk regering har ju skyldighet att inhämta myndigheternas yttranden. Vi skulle ha hört vilket väsen det skulle ha blivit om regeringen underlåtit detta — det står ju för övrigt i grundlagen att så skall ske! Och ingen kan ju gärna begära att vederbörande myndigheter, då det gäller ett helt nytt spörsmål, skola få mindre tid på sig än tre månader — jag minns nu inte, hur lång remisstiden var, men sannolikt var den längre. som ganska rimligt är. Följaktligen var det både av formella och reella skäl omöjligt att till 1923 års riksdag framlägga något förslag.

Till 1924 års riksdag satt en högerregering; det var alltså, mina herrar, inte någon socialdemokratisk regering som hade ansvaret för att saken icke då kom upp.

Och så återkommer jag till hur den tredje socialdemokratiska regeringen handlade i detta avseende. Den gjorde allt vad som stod i mänsklig makt för att få ett förslag färdigt till 1926 års riksdag. Jag bestrider att någonting försummades för att ett förslag skulle kunna framläggas till denna riksdag. Regeringen framlade emellertid intet förslag av det skäl, som jag förut nämnt, att den visste att det i riksdagen fanns en majoritet för avslag. Men den visste *inte*, att denna avslagsmajoritet var principiellt emot arbetslöshetsförsäkringen. Den trodde, att *en* del, som ingick i denna majoritet, var principiellt emot den, men att däremot *en annan* del var principiellt för en försäkring, fastän den icke ville ha frågan löst efter de linjer, som då voro för handen. Och så tillsatte då regeringen 1926 års sakkunniga.

Nu äro dessa sakkunniga färdiga med sitt arbete. Man kan icke längre åberopa att det finns en massa spörsmål, som icke äro belysta, och en massa problem, som icke äro klarlagda. Betänkandet har ju till och med beträffande sin problemklarläggning fått det allra högsta betyg. Vi befinna oss vidare i det läget, att vi med hänsyn till den sittande regeringens ståndpunkt i frågan icke våga vänta, att ett initiativ skall komma till 1930 års riksdag. Och så finner man ändå här den folkfrisinna representanten anföra skäl för en vägran att överhuvudtaget fatta ståndpunkt i saken! Nu heter det: en riksdagsman kan inte — jag tycker verkligen det är synd om socialdemokraterna i detta sammanhang, som ju också äro riksdagsmän — taga ståndpunkt i en sådan fråga som den om arbetslöshetsförsäkringen förrän den ansvariga regeringen — det är som om riksdagen alls inte hade något ansvar — har fattat sin ståndpunkt.

Mina herrar! Ni få ursäkt mig om jag nu gör en fråga; med hänsyn till många erfarenheter torde den vara befogad. Spekulerar det folkfrisinna partiet i detta fall däri, att högerregeringen skall framlägga ett förslag av den beskaffenheten, att det frisinna partiet skall kunna tillfoga regeringen ett nederlag? Jag gör frågan, ty denna lurpassningspolitik är icke okänd inom svensk riksdag, och icke okänd ifrån det håll, som jag nu närmast syftar på. Man säger: vi kunna inte taga någon ståndpunkt förrän regeringen kommer

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

med ett förslag. Men de, som vilja tillfoga en regering ett nederlag, eller de som vilja ha ett uppskov med ett positivt beslut i en sak, kunna hänga upp sitt avslagsyrkande på vilken krok som helst. Och ännu har det icke framlagts något förslag i något ämne i den svenska riksdagen, där icke god vilja skulle kunna finna sådana anledningar till anmärkningar, att man kan vägra sin medverkan till ett positivt beslut. Det är en ganska enkel sak, och det må ursäktas mig om den misstanken har väckts hos mig efter herr Almqvists anförande här i dag. Det har nämligen icke varit precis så vanligt, att politiska partier i ämnen, som stått på dagordningen i tiotal av år, och som även varit diskuterade i den svenska riksdagen gång på gång, säga till sig själva och till de andra riksdagspartierna och till svenska folket, att de icke kunna taga ståndpunkt i ärendet. Det vanliga och det rimliga är tvärtom, att partierna skaffat sig en ståndpunkt i dylika saker och även tillkännagivit denna sin ståndpunkt.

Nu är det uppenbarligen omöjligt att få något klarläggande av denna fråga i dag; det framgår ju av vad som redan är yttrat. Detta beklagar jag. Ty mina herrar, även om nu vederbörande utlåtanden komma att föreligga klara, visserligen icke till den 1 oktober 1928, som vi först hoppades, men till den 1 oktober 1929, och man alltså icke kan åberopa att 1926 års utredning i själva verket ännu pågår, som ju här är sagt på grund av att vissa myndigheter ännu icke yttrat sig över förslaget, så kan den regering, som sitter, utan vidare förklara att den icke framlägger något förslag till 1930 års riksdag. Utan att precis ha något formellt skäl för sin ståndpunkt kan den ju nämligen i alla fall lugnt säga, att eftersom regeringens eget parti är motståndare till arbetslöshetsförsäkringen och det av dagens debatt förefaller, som om de enda, vilka verkligen önska en försäkring, äro socialdemokraterna, så finns det absolut ingen anledning för regeringen att till 1930 framlägga något förslag i ärendet. Och det kan regeringen säga utan att de frisinnade rimligen kunna protestera mot en sådan tolkning av deras hållning i denna debatt. Det är beklagligt med hänsyn till det svenska framstegsarbetet.

Herr Westman: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord för att replikera ett par talare, som vänt sig mot vad jag yttrade i mitt första anförande.

Herr Thorberg klagade i sitt anförande över, att kammaren visade tämligen stor likgiltighet för arbetslöshetsförsäkringsfrågan, vilket på honom gjorde ett beklämande intryck. Jag ber med anledning därav få erinra om, att den debatt, som här föres, är av huvudsakligen preliminär natur. Ärendet ligger icke inför kammaren i det skick, att det här gäller att definitivt utforma linjerna för en arbetslöshetsförsäkring, utan saken har kommit fram på sådant sätt, att debatten endast kan ha den betydelsen, att den bereder olika medlemmar av kammaren tillfälle att subjektivt antyda, huru de se på problemet sådant det nu föreligger. För min del har jag använt det tillfälle, som erbjudits, genom att omtala under vilka förutsättningar jag för min del tror, att jag kan ge mitt bistånd till genomförandet av en dylik reform.

Herr Thorberg refererade icke alldeles riktigt de slutord, som jag yttrade, och vari jag angav tre förutsättningar för min medverkan, såvitt jag nu ser saken. Och det är för mig alldeles ofattligt, att den hållning, som jag sålunda intagit, kan betecknas såsom »demagogisk». Tvärtom har jag ju gått så långt i saktighet, som jag ansett mig kunna göra utan att råka ut för ovederhäftighet, när jag uttalade min subjektiva uppfattning rörande denna fråga.

Det har klagats av fler än en talare över, att de borgerliga partierna visat den återhållsamheten, att de velat förbehålla sig att taga ståndpunkt i frågan först längre fram, sedan utredningen avslutats. Det har också klagats över, att

jag i mitt anförande påpekade, att de socialdemokratiska talarna icke intogo någon sakligt mera bestämd hållning än man gör på borgerligt håll. Jag vill därtill erinra, att uppslaget till denna debatt är en motion av herr Möller å det socialdemokratiska partiets vägnar, vari herr Möller har yrkat, att riksdagen *nu* skulle binda sig med ett uttalande för obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Sedermera ha reservanterna, de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet, fallit ifrån denna ståndpunkt och förklarat, att de för sin del äro belättna, vare sig arbetslöshetsförsäkringen blir obligatorisk eller den blir frivillig. De vilja endast, att riksdagen skall göra ett uttalande, som visar dess intresse för att frågan måtte komma före. Även herr Möller har anslutit sig till denna ståndpunkt under debatten här i dag.

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

(Herr Möller: Det gör jag även i motionen!)

Men motionen slutar likväl med det bestämda yrkande, som jag nyss angav.

I det läge, vari frågan nu befinner sig under denna debatt, har herr Möllers ståndpunkt återförts till vad den var år 1926, då herr Möller var statsråd och då herr Möller gav direktiv för den utredning, som då sattes i gång. Då sade herr Möller också, att det fanns två möjligheter, obligatorisk och frivillig försäkring, och herr Möller tog icke bestämd ståndpunkt för varken den ena eller den andra lösningen. Samma ståndpunkt intar herr Möller i dag, jämte herrarna socialdemokrater i övrigt.

Nu har jag sagt, att givetvis skulle herrarna ha haft en starkare ställning, när herrarna anklaga de borgerliga för att de icke ha en fastslagen ståndpunkt i frågan, om herrarna själva hade kunnat rekommendera med verklig viljeinsats en lösning såsom den, vilken vore att föredraga. I stället talas det om att de borgerliga »lurpassa». Men om det nu gäller att avgöra, vem som är mest försiktig, när det gäller att angiva en bestämd ståndpunkt och förklara: denna väg är den rätta, vill jag icke uttala mig om vilken av de båda sidorna som bör hemföra priset.

Det är för övrigt helt förklarligt, att man nu iakttar återhållsamhet på ömse sidor. Jag vill alls icke anklaga socialdemokraterna för den hållning, de intaga. Jag förstår, att det för den finns mycket goda skäl. Men detta visar endast, att ärendet för närvarande icke är moget för avgörande, och jag är ingalunda säker på, att man ej i nuvarande läge kan säga, att den regering, som sitter, gör klokt, om den tar samma hänsyn, som herr Möller tog år 1926 och som vi hörde herr Möller utveckla i sitt senaste anförande. Herr Möller yttrade, att han år 1926 fann, att frågan icke var klarlagd på ett tillfredsställande sätt, och därför satte han i gång med en ny utredning för att avvärpa det motstånd, som eljest skulle möta honom i riksdagen och som skulle göra gällande, att de olika problemen icke voro tillräckligt utredda.

Jag tror, att man kan vara mycket tveksam, huruvida det skulle vara lyckligt för frågans framtida öde, om riksdagen följde reservanterna och nu av Kungl. Maj:t begärde att få frågan framlagd till nästa års riksdag. Det visar sig nämligen ofta, att drives en fråga fram inför riksdagen, innan den är färdig för lösning, och blir den då avslagen, vållar detta ett mycket längre uppskov än vad ett kortare dröjsmål, för att möjliggöra att frågan förelägges riksdagen i ett fullt utrett skick, kan medföra.

Det riktades mot mig den anmärkningen av herr Möller, att jag, när jag påpekade denna socialdemokraternas obestämda hållning, icke handlade fullt honnett. Jag vågar dock tro, att detta var ett överord av den ärade talaren. Jag har försökt att sätta mig in i de skäl, som föranlett den obestämda hållning, som socialdemokraterna intaga i fråga om den form, som bör användas vid frågans lösning, obligatorisk eller frivillig, och det kan icke anses vara inhonnett, att man påpekar denna sak, även om det kanhända icke varit så behagligt för herr

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

Möller, att man pekat på den likhet, som råder mellan honom och de borgerliga i fråga om obestämdheten i detta avseende.

Den ärade talaren protesterade vidare med starka ord emot mitt yttrande, att den hållning, som intages i motionen i fråga om försäkringens omfattning, visar, att lant- och skogsarbetarna icke ligga motionärerna lika varmt om hjärtat som industriarbetarna — i motionen står det nämligen, att kan man icke få fram ett förslag till arbetslöshetsförsäkring till nästa riksdag, så må då lant- och skogsarbetarna lämnas utanför. Men det är alldeles självklart, att han har orätt därvidlag. Ty det skulle aldrig ha fallit den ärade talaren in att förklara, att kunde vi få ett förslag till nästa års riksdag, som bara omfattar lant- och skogsarbetarna, men icke industriarbetarna, så vore han belåten därmed. Endast detta, att den ärade talaren förutsätter, att ett förslag skulle kunna framläggas, som icke omfattade lant- och skogsarbetarna, ger naturligtvis fullt berättigande åt det uttalande, som jag gjorde.

Jag tror, att den debatt, som här har förts, har varit till gagn för frågan. Jag har visserligen använt det tillfälle, som nu bjudits mig, då jag fått ordet, till vissa polemiska uttalanden mot några talare på den socialdemokratiska sidan, men jag överdriver icke värdet av den polemik, som vi här föra emot varandra rörande vem som egentligen kan ha skulden till, att frågan nu ligger i det läge, där den befinner sig. Det viktigaste är väl i alla fall, att man mäter värdet av denna debatt ur synpunkten, huruvida den kan främja en framtida lösning av frågan eller icke. Och ur den synpunkten tror jag, att denna debatt haft ganska stor betydelse, inte minst därigenom, att den framtöt, som gjorts från socialdemokratiskt håll till förmån för en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, numera för framtiden kan anses sakna politisk betydelse.

Herr Hansson, Sigfrid: Då herr von Sydow tog till orda, motsåg jag med mycket spänt intresse hans uttalande om det, som jag vågar betrakta såsom det kanske viktigaste i denna diskussion, nämligen frågan om rationaliseringens betydelse med hänsyn till arbetslösheten. Vi ha ju haft tillfälle att diskutera denna sida av saken i andra lagutskottet, och jag nödgades då konstatera, att herr von Sydow inte visade någon benägenhet att omfatta denna fråga med det intresse, som jag dock hade förväntat av honom.

Herr von Sydow är som bekant vår främsta arbetsgivarorganisations ledare. Vad han yttrar i sådana frågor av detta slag måste därför tillskrivas mycket stor betydelse. I det yttrande, som herr von Sydow nyss hade, förklarade han gentemot mina utläggningar om rationaliseringen, att vi i vårt land hittills inte haft någon rationalisering i större utsträckning och följaktligen inte heller kunnat göra några erfarenheter. Följaktligen skulle inte heller den synpunkt på rationaliseringens betydelse med hänsyn till arbetslösheten, som jag tillät mig framföra, kunna tillmätas något värde. Han sade emellertid också, att det är möjligt, att rationaliseringen kan komma att spela en större roll framtiden. Ja, det är just med hänsyn till detta, att rationaliseringen alldeles säkert kommer att spela en mycket stor roll inom vårt svenska näringsliv inom den närmaste framtiden, som jag velat understryka nödvändigheten av att observera denna sak i sammanhang med arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Det kan bli för sent att göra någonting åt saken, sedan man kommit i full gång med rationaliseringen och då hundratals arbetare här och hundratals arbetare där utestängts ifrån arbetet, lämnade åt sitt öde med fattigdom och elände, därför att företagen antingen inte vilja eller inte ha förmåga att hjälpa dem till rätta och därför att det allmänna inte heller anser sig ha någon skyldighet att bistå dem. Således är det just med tanke på att rationaliseringen kan komma att spela en sådan stor roll inom den närmaste tiden, som jag anser, att det skulle vara önskvärt att försöka lösa arbetslöshetsfrågan *så snabbt som*

möjligt. Det är också därför, som vi reservanter inom utskottet ha velat understryka, att ett förslag till frågans lösning skall framläggas till nästa års riksdag, medan däremot av allt att döma majoriteten i utskottet inte har så särdeles stort intresse av, *när* denna lösning kommer.

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.*

(Forts.)

Herr Almkvist kom nu med den förklaringen, att man inte kan ta ståndpunkt i saken, förrän utredningen fullständigt avslutats. Vilken utredning? Ja, det är väl den utredning, som påbörjades 1927 och som skall avslutas före den 1 juli 1930. Men det kan hända, att det blir andra utredningar också, och då kommer förmodligen herr Almkvist fortfarande att vila på hanen.

Vad rationaliseringen betyder för arbetarna vill jag illustrera med ett litet citat ur arbetsfredskonferensens protokoll. Sekreteraren för grov- och fabriksarbetarförbundet hade där ett yttrande, vari han föredrog ett brev, som han hade fått från några arbetare den 26 november, alltså strax innan konferensen sammanträdde. Det hette i detta brev: »När vi för en tid sedan erhöilo uppsägning, voro däri inbegripna alla glasbläsare utan undantag, men endast 3 eller 4 av de övriga arbetarna voro uppsagda. Närmare bestämt var det omkring hundra man. Bland ovannämnda arbetare fingo visserligen ett tjugotal ett halvt löfte om anställning efter omläggningstiden, men bland de uppsagda äro femton stycken familjeförsörjare, som ej hava något hopp, och dessutom tjugo ungarlar i åldern 30—45 år. Alla ha varit i brukets tjänst sedan barndomen, en stor del i över 35 år. Vi ha tänkt med denna skrivelse kunna giva delegerade vid den förestående samförståndskonferensen den 30 dennes en erinran om hur arbetsledningen rationaliserar industrien och skaffar sig mer vinst, men arbetarna, som varit i dess tjänst ovannämnda långa tid, erhålla ett papper, på vilket det står: 'Vi behöva er ej mera.'» Det här är bara ett litet exempel på hur det går till. Inom glasbruksindustrien har man nödgats rationalisera rätt kraftigt, och följden har blivit, att arbetarna blivit ställda utan arbete och i vissa fall utan utsikt att kunna få arbete på den plats, där de hela sitt liv varit verksamma. Vart skola dessa människor taga vägen? Naturligtvis söka de sig andra arbetsmöjligheter, men det är inte gjort i en handvändning, och det är klart, att i allmänhet befinna de sig i ett sådant ekonomiskt läge redan vid arbetslöshetens inträdande, att de äro i stort behov av en handräckning för att kunna skaffa sig ett nytt arbete. I den mån som arbetsgivarna eller företagen inte förmå att lämna dem en sådan handräckning, ligger det väl närmast till hands, att man försöker skydda arbetarna medelst en försäkring på sätt som här ifrågasatts. Jag nödgas upprepa vad jag sade i mitt första anförande, nämligen, att det är ägnat att väcka förvåning, att arbetsgivarna, medlemmarna av den stora arbetsgivarorganisationen, icke blott inte själva vilja lämna en sådan handräckning utan också motsätta sig att arbetarna få ett understöd ifrån staten, i form av en arbetslöshetsförsäkring, för att kunna hjälpa sig själva. Jag kan inte begripa, hur arbetsgivarna kunna taga ansvaret för rationaliseringen samtidigt som de motsätta sig arbetslöshetsförsäkringen. Men nu är det nog dess bättre på det viset, att det är långt ifrån alla arbetsgivare eller kanske rättare sagt arbetsledare, som resonera som svenska arbetsgivarföreningen gör och som herr von Sydow tycks göra, utan det finns nog många i det läget, som önska, att riksdagen så fort som möjligt genomför en arbetslöshetsförsäkring. Den s. k. rubbningsarbetslöshet, som är en ofrånkomlig konsekvens av rationaliseringen, vållar nämligen inte blott arbetarna svårigheter utan är även ägnad att bereda de ansvarskännande och arbetsledarna bekymmer.

Jag ber nu till sist att få vända mig med ett par ord till utskottets ärade ordförande. Han anförde bland annat, att denna frågas lösning mötte större svårigheter i vårt land än i andra länder, bl. a. med hänsyn till säsongarbetslösheten. Det är ett argument, som vid närmare undersökning inte kan till-

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

skrivas något större värde, ty det är ju ett faktum, att i Danmark och i Norge har man haft arbetslöshetsförsäkring ganska länge. Förhållandena, de klimatiska och andra, äro väl inte så olika i vårt land och i dessa två länder, som utskottets ordförande velat göra gällande. Det förhåller sig ju tvärtom så, att förutsättningarna för en arbetslöshetsförsäkring måste anses vara de samma i vårt land som i Danmark och Norge. Man torde kunna säga, att det samma gäller i fråga om en jämförelse mellan förhållandena här hemma och i Tyskland. Där har man ansett sig kunna genomföra en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, och de senast offentliggjorda uppgifterna därifrån ha i hög grad talat till förmån för försäkringen.

Ja, herr talman, jag skall inte ytterligare besvara kammaren. Jag måste dock i olikhet med vad utskottets ärade ordförande framhöll i slutet av sitt anförande, tillägga, att jag inte kunnat finna, att denna debatt varit så värst givande. Den har varit ungefär som de flesta arbetslöshetsdebatter i den svenska riksdagen, där de partipolitiska intressena och de partipolitiska synpunkterna ha fått dominera över de rent sakliga. I vår reservation hava vi tillåtit oss att giva uttryck åt detta, då vi sagt, att en av de främsta orsakerna till att vårt land tyvärr har råkat komma ohjälpligt på efterkälken är att söka däri, att arbetslöshetsfrågorna fått spela en alltför stor roll i de politiska striderna, varvid de sakliga synpunkterna icke fått komma till sin rätt. Jag kan inte hjälpa, att jag framför allt av herr Almkvists anförande fick ett mycket starkt intryck av att man särskilt på det hållet fortfarande är allt för mycket intresserad för den partipolitiska sidan av saken. De arbetslösa arbetarna ute i vårt land ha dock föga glädje av politiska diskussioner. Vad de behöva är en snar och så långt möjligt effektiv hjälp i sin betryckta belägenhet, och jag tror, att det vore på tiden, att alla goda krafter ville ena sig om att söka föra arbetslöshetsfrågorna överhuvud taget och inte minst arbetslöshetsförsäkringsfrågan ur det politiska träsket.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Almkvist: När herr Winberg sökte karakterisera herr Möllers första anförande, ansåg han, att detta innehöll vissa vackra, lockande toner gentemot de frisinnade. Herr Möllers andra anförande visade, att herr Winberg mistog sig i hög grad och att bakom de första smekande orden i själva verket doldes en ganska starkt utpräglad ovilja. På annat sätt kan man inte förklara herr Möllers sätt att bemöta ett par yttranden av mig. Då jag förklarade, att jag ansåg, att varje riksdagsman, innan han tog ståndpunkt till en så vidlyftig fråga som denna, borde fordra, att ärendet förelåg fullständigt förberett, svarade herr Möller med att tala om »lurpassningspolitik». Ja, om man går tillbaka till valrörelsen, förekom detta ord rätt ofta, liksom man framställde allt frisinnat arbete såsom drivet av politiska bevekelsegrunder. Jag ber emellertid få säga, att åt sådant kan dessvärre intet göras, när det förekommer i en valrörelse, men jag måste protestera emot och på det bestämdaste beklaga, att i riksdagens första kammare diskussionsmetoder av dylik art införas.

Vad jag i mitt förra anförande ville betona var, att från de frisinnades sida har städse, alltifrån det frågan om arbetslöshetsförsäkringen uppkom, visats en vilja till positiva insatser för frågans lösning, och därom vittna de åtgärder, som från liberalt och frisinnat håll ha vidtagits. Hur detta nu kan be-tecknas såsom »lurpassningspolitik» eller — såsom herr Sigfrid Hansson uttryckte det — bemängt med politiska bevekelsegrunder, är för mig komplett omöjligt att förstå. Och hur man ur denna frisinnade ståndpunkt kan utläsa någon vilja att komma den nu sittande regeringen till livs räcker icke min fan-

tasi till för att fatta. Då ett förslag framlägges, som med hänsyn till sina kostnadsverkningar är ett av de mest vittomfattande, som någonsin har framlagts, då man vidare ser, att samma förslag utesluter de måhända ekonomiskt svagast ställda arbetargrupperna i vårt land och då man därjämte lägger märke till att den långvariga arbetslösheten icke kommer att bli avhjälpd genom det föreliggande förslaget, så måste man väl ändå ha rättighet att fordra, att alla ansvarigas yttranden över det framlagda förslaget föreligga, innan man går att taga slutgiltig ståndpunkt till detsamma. Det behöver emellertid icke alls betyda någon ovilja mot en positiv lösning, utan tvärtom betyder det, att man inte vill gå in för en positiv lösning, förrän man anser sig ha funnit en sådan grund att bygga på, att en lagstiftning kan bli till ett gagn, som någotsånär motsvarar kostnaderna och alltså verksamt avhjälpes missförhållandena för de samhällsgrupper, som man avser att stödja och hjälpa.

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

Herr Möller: Tyvärr ser jag mig tvungen att begära ordet igen. Det var närmast herr Westman, som uppkallade mig. Visserligen var hans anförande i det väsentligaste en upprepning av hans första uttalande här, men på en punkt förklarade han, att motionären stod på en annan ståndpunkt än reservanterna. Det är fullkomligt riktigt, att yrkandena äro olika, men det står uttryckligen i motionen — och det kan väl inte ha undgått andra lagutskottet — följande ord:

»För vår del giva vi därför den obligatoriska linjen *ett obetingat företräde* framför den frivilliga.

Då vår främsta önskan emellertid är att så snabbt som möjligt komma till positiva beslut i riksdagen om arbetslöshetsförsäkring, anse vi oss på förhand böra förklara, att därest det skulle visa sig omöjligt att i riksdagen skapa en majoritet för obligatorisk försäkring men däremot möjligt att åstadkomma en majoritet till förmån för det frivilliga systemet, äro vi beredda medverka till införandet av ett system med statsbidrag till frivillig försäkring. Vi vilja nämligen icke framkalla en systemstrid, som måhända skulle under årtal fördröja varje lösning av frågan om arbetslöshetsförsäkring.» Det är väl inte möjligt, att utskottet, därför att motionen har en kläm, som innehåller den obligatoriska försäkringen, kan dra den slutsatsen, att följaktligen har motionären icke velat gå in på det frivilliga systemet. Efter vissa yttranden i dag kan man misstänka det, ty det är precis, som vi inte talade samma språk. Herr Westman förklarar mycket positivt, att den socialdemokratiska ståndpunkten är obestämmd. Jag förstår inte det. Det kan ju vara så, att man säger någonting sådant — tänker jag — bara därför att man har behov av en ursäkt för sig själv, ty i det ögonblick, som herr Westman till exempel säger: »Jag vill för min del medverka till ett system med frivillig försäkring», äro vi för vår del färdiga. Inte skall det stranda på oss. Det strandar väl i alla fall på de andra, som inte vilja ge något besked alls, vilket kanske nu efter herr Almqvists sista anförande inte är riktigt sant, ty det innehöll, såvitt jag kunde fatta, tre bestämda betänkligheter, nämligen dels mot kostnaderna, vilka i varje fall för statens del icke äro överraskande stora, skulle jag våga säga, dels mot att den långvariga arbetslösheten icke blir avhjälpd genom förslaget och dels slutligen mot att de svagast ställda icke äro medtagna uti förslaget. Det är ju tre mycket allvarliga anmärkningar, och jag är rädd för att om alla dessa nya anmärkningar också skola avväpnas, få vi uppleva många riksdagar ännu, innan det folkfrisinade partiet finner sig kunna medverka till ett positivt beslut i denna sak.

Herr Almqvist beklagade sig över att vi ha förebrått de frisinade politik i detta ärende i stället för saklighet. Ja, att rannsaka hjärtan och njurar är oss icke givet, men jag måste bekänna, att vi ha fått ett mycket bestämt in-

Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)

tryck därav, att de folkfrisinade, varje gång ett positivt förslag i denna fråga kommer upp, vilja sätta sig i efterhand för att politiskt utnyttja de ståndpunkter som de andra partierna uti denna sak kunna komma att intaga. Herrarna må protestera emot att vi säga detta, men det är vårt bestämda intryck. Det beror icke på någon ovilja mot de folkfrisinade. För min del vill jag säga, att jag är beredd att samverka med de folkfrisinade i denna sak i morgon, om ni vilja taga en sådan positiv ståndpunkt, att man vet, *vad ni verkligen vilja*, och inte bara vad ni icke vilja. Ni säga aldrig, vad ni vilja. Er positiva insats i fråga om arbetslöshetsförsäkringen inskränker sig till att meddela, vad ni *icke* vilja, under det att ni noga dölja för alla människor, vad ni verkligen *vilja* i denna sak.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Sydow: Det exempel, som herr Sigfrid Hansson anförde mot mig beträffande de arbetslösa glasbruksarbetarna, är ganska lärorikt, det ådagalägger enligt min tanke mycket tydligt, hur otillfredsställande det förslag till ordnande av arbetslöshetsfrågan är, som framlagts av de tre socialdemokratiska ledamöterna bland de åtta sakkunniga. Exemplet gäller fönsterglasindustrin. Ända till förra året blåste man för hand det glas, som användes till fönster. Arbetarna blåste ut massan till en cylinder, och sedan skar man sönder den till fönsterglas. Men så upptäckte man i Belgien en metod att genom automatisk dragning av glasmassan i skivor framställa fönsterglas. Denna metod är tekniskt mycket bättre och billigare, men den gjorde en mängd arbetare överflödiga. När metoden blev känd här i landet och konkurrensen kom, uppstod den frågan, huruvida de svenska tillverkarna av fönsterglas helt och hållet skulle lägga ned denna rörelse eller om de skulle börja med den belgiska metoden. Två bruk gingo över till den belgiska metoden. En hel del arbetare blevo arbetslösa. Dessa hade ifrån ungdomen ägnat sig åt glasblåsning, det kunde de mycket bra, men något annat yrke kunde de inte.

Om vi då hade haft den arbetslöshetsförsäkring genomförd, som herr Sigfrid Hansson är anhängare av, vad hade resultatet blivit? Jo, dessa arbetare hade under 90 dagar haft ett understöd, som kanske hade varit tillräckligt för deras levnadsbehov under tiden. När sedan de 90 dagarna gått, vad skulle man då ha gjort med dessa arbetslösa? Skulle man, som herr von Koch vill, anordnat reservarbeten för dem? Det finns ingenting, som de tre socialdemokratiska ledamöterna bland sakkunniga yttrat sig med sådan skärpa mot som just kombinationen av reservarbetslinjen med arbetslöshetsförsäkringen. Det hade man således icke fått göra. Skulle man då låtit dessa arbetslösa falla fattigvården till last? »Nej», säger herr Thorberg, »ty det vore en förolämpning mot hela arbetarklassen.» Skulle man då låta dem svälta ihjäl? Nej, det hade man inte heller kunat göra, ty det hade stridit mot det rent mänskliga. Hur skulle man då förfarit? Enligt herrarnas förslag blir saken icke löst, ty efter en kort tids förlopp står man inför samma svårigheter som vid början. Herr von Kochs förslag däremot — man må tänka om det, vad man vill — löser frågan, ty enligt denna form av understödsverksamhet skola, sedan de 90 dagarna ha gått, understöds- och pensionsnämnderna i distrikten taga hand om dessa arbetslösa människor och ifall de ha behov av understöd tilldela dem sådant.

Herr Westman: Endast ett ord som svar till herr Möller.

Herr Möller gjorde ånyo en offensiv mot mig och ifrågasatte, huruvida jag hade läst motiveringen till den motion, som bildar grundval för den nu pågående debatten. Det har jag naturligtvis gjort och jag har kännedom om det uttalande, som herr Möller läste upp och vari det står, att motionärerna kunna vara med om både den obligatoriska och den frivilliga försäkringen. Men man

kan inte handla på två sätt, herr Möller, man kan icke införa *båda* dessa former, utan man måste välja mellan dem. Då har motionären i sin kläm valt den obligatoriska försäkringen och begärt, att riksdagen skall binda sig för den. I utskottet yrkades till att börja med bifall till motionen. Men sedermera, till följd av den debatt, som fördes i utskottet, funno herr Möllers meningsfränder, att man borde lämna yrkandet om den obligatoriska försäkringen åsido och vid den fortsatta utredningen jämställa den med den frivilliga.

*Om införande
av arbetslöshets-
försäkring.
(Forts.)*

Under den debatt, som nu förts, ha vi fått höra, att herr Möller ansluter sig till denna reservanternas ståndpunkt. Det innebär praktiskt taget, att debatten givit vid handen, att herrar socialdemokrater äro beredda att släppa den obligatoriska försäkringsformen, därest det visar sig, att det finns möjlighet att få en lösning på frivillig väg. Jag anser, att detta resultat har varit i hög grad ägnat att klargöra frågans läge och att det även ökat utsikterna att få till stånd en lösning av denna invecklade fråga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, dels på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt, dels på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen, dels ock på bifall till den av herr Spångberg m. fl. i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Sigfrid*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *Bissmark* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 27 juni 1924 angående införande av lagen om förmynderskap.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om utsträckning av rätten att rösta utan personlig inställelse vid valförrättningen.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna i andra kammaren nr 102 av herr *Wirsell* samt nr 103 av herr *Lithander*.

*Om
utsträckning
av rätten att
rösta utan
personlig in-
ställelse.*

Om
utsträckning
av rätten att
rösta utan
personlig in-
ställelse.
(Forts.)

I motionen II:102 hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att rätten att vid val till riksdagen, landsting, stads- och kommunalfullmäktige avgiva valsedel genom försändelse skulle tillkomma jämväl studerande vid rikets universitet, högskolor och seminarier.

I motionen II:103 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, att en utredning måtte verkställas angående ändring av vallagen av den 26 november 1920 i den riktning, att de utom Sverige bosatta medborgarne komme i åtnjutande av samma förmån som denna lag lämnade vissa grupper av medborgare, vare sig detta komme att ske genom valsedelsförsändelse eller genom fullmakt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

- 1) att motionen II:102 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,
- 2) att motionen II:103 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Stendahl, Hellberg, Alexander Nilsson, Gustafson* i Kasenberg, *Laurén, Petersson* i Broaryd, *Holmström* och *Björck* i Kristianstad, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning, huruvida och i vilken omfattning rätten till användning av valsedelsförsändelse kunde utvidgas, samt eventuellt av denna utredning föranlett förslag.

Herr Hellberg: Herr talman! I reservationen ha anförts de skäl, som enligt reservanternas mening borde ha föranlett utskottet att begära en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av denna fråga i hela dess omfattning. I utskottets utlåtande anföras de skäl, som tala emot detta, och jag skall bara be att ett ögonblick få uppehålla mig vid dessa skäl.

Det är egentligen i två punkter, som utskottet och reservanterna ha olika uppfattning. Den första punkten är av mer principiell natur: det är fråga om angelägenheten av att såvitt möjligt varje medborgare må kunna använda sin rösträtt. Detta finna reservanterna för sin del vara viktigt. Utskottet tar det, låt mig säga, ganska kallt och röjer egentligen inte något intresse för denna angelägenhet.

Belysande för utskottets ståndpunkt är dess sätt att behandla den första motionens yrkande om rätt för studerande att få begagna valsedelsförsändelse. Där säger utskottet först och främst, att beträffande valen inom hemkommunen antar det, att de studerande i regel sakna intresse därför. Ja, det förefaller mig vara en mycket vanskelig sak att avgöra, huruvida en grupp medborgare saknar intresse eller inte. Det gäller naturligtvis om alla grupper, att somliga inom dem äro intresserade och somliga mindre intresserade, men nog skulle jag vilja tillåta mig undra, om man inte kan antaga, att en rätt avsevärd del av de studerande äga intresse även för sådana frågor. Vi veta ju allesammans, att det bland studenterna finnes politiskt färgade sammanslutningar: där finns nationella ungdomsförbundet, vars medlemmar säkerligen äro ivrigare högermän än högerpartiets äldre medlemmar i regel äro, där finns sällskapet Laboremus bestående av socialdemokrater, där finns en annan sammanslutning, som heter Clarté och som visst står till vänster om detta. Alla de, som tillhöra dessa sammanslutningar, äro utomordentligt politiskt intresserade. Varför skulle de då inte vara intresserade vid val av representanter inom sina egna kommuner? Det kan jag inte alls förstå.

Sedan tillåter sig utskottet säga, att något legitimt behov av rätt att rösta medelst valsedelsförsändelse kan endast anses föreligga beträffande valen till

andra kammaren. Där erkänner sålunda utskottet, att det kan föreligga ett legitimt behov, men jag förvånar mig litet över att utskottsmajoriteten därmed vill insinuera, att behoven i andra fall skulle vara illegitima. Att i fråga om utövningen av rösträtten tala om illegitima behov av att underlätta denna utövning förefaller mig vara litet oförsiktigt. Jag tycker det är ett nästan vågat uttryck, om jag får säga min mening. Men när det kommer till kritan, tycks inte utskottet finna, att det just är något egentligt behov, som föreligger ens i fråga om andrakammarvalen, ty när vi komma litet längre ned i den del av utskottsutlåtandet, som rör denna sak, så talas det om att det finnes många studenter, som mantalsskriva sig i universitetsstäderna, att det finnes möjlighet för studenterna att utan större olägenhet uppskjuta sin avresa o. s. v.

Jag skall inte vidare uppehålla mig vid dessa skäl. Dock må jag säga, att de förefalla mig litet ansträngda. Men för att sedan mera konkret klargöra sin ställning så lämnar utskottet en uppgift om särskilt Uppsalastudenternas antal överhuvud och antalet politiskt röstberättigade. Det visar sig därvidlag, att i alla fall mer än hälften av studenterna i Uppsala nått politisk rösträttsålder. Sedan subtraherar utskottet en hel del ifrån detta antal, som uppgår till 1,740: så uppges det, att en del äger rösträtt i Uppsala, bl. a. ett hundratal docenter, vidare anföres, att det finnes 556 studenter, som tillhöra Stockholms eller Upplands nationer och som alltså skulle kunna rösta i sina hemkommuner. Men även om man drar ifrån dessa, så återstå, såvitt jag kan finna, omkring 1,000 studenter, beträffande vilka utskottet inte kan anföra något egentligt hållbart skäl, varför de inte skulle kunna få använda valsedelsförsändelse. När man nu, som sagt, vet, hur starkt politiskt intresse det finns hos många studenter, så tycker jag, att detta faktum, att det enbart vid ett enda universitet finnes ungefär ett tusental studerande, som praktiskt taget äro förhindrade att utöva sin rösträtt, i själva verket blir ett ganska allvarligt argument mot den ståndpunkt, som utskottet intagit.

Den andra punkten, i vilken utskottets och reservanternas åsikter skilja sig åt, rör ställningen till 1919 års utskottsutlåtande och riksdagsbeslut. Där visar utskottsmajoriteten för den ståndpunkt, som då intogs av utskottet och riksdagen, en vördnad, som reservanternas för sin del inte kunna hysa. Utskottet bemödar sig att motivera sin vördnad för denna ståndpunkt och anför då en hel del så att säga avskräckande konsekvenser, som skulle uppstå, därest man ginge ifrån samma ståndpunkt. En av dessa konsekvenser — det förefaller mig nästan litet komiskt, att den anföres — är den, som antydes, när utskottet säger, att »en rationell utsträckning av rätten med hänsyn till förfall på grund av yrke eller tjänst måste medföra ett beträdande utav den av Kungl. Maj:t år 1919 föreslagna men av riksdagen då avvisade vägen». D. v. s. vad en regering, som väl ändå får anses ha prövat frågan tämligen grundligt, föreslog då, det betecknas nu såsom något i hög grad betänkligt. Vidare säger utskottet, »att en mera vittgående utsträckning av rätten att rösta utan personlig inställelse måste antagas komma att allvarligt inkräkta på de nuvarande principerna för valskicket». Det låter ju nästan litet katastrofalt! Men när man nu betänker vad som framhållits i reservationen, nämligen att valsedelsförsändelser hittilldags förekommit i så ringa omfattning, att de inte utgöra mer än $\frac{1}{8}$ % av samtliga avgivna röster, då får man säga, att en liten utökning av detta antal — även om man tänker sig, att det fördubblades, så att det bleve $\frac{1}{4}$ % av samtliga avgivna röster — knappast borde få några vådliga konsekvenser. Det vill verkligen fantasi till för att tro, att detta skulle kunna allvarligt inkräkta på de nuvarande principerna för valskicket.

Sedan talar utskottet om en annan betänklig konsekvens, som skulle bestå däri, att valsedelsförsändelsesystemet skulle underlätta obehörig påtryckning. Utskottet tänker sig exempelvis säsongarbetare, samlade i en barack. Ja, men

Om
utsträckning
av rätten att
rösta utan
personlig in-
ställelse.
(Forts.)

*Om
utsträckning
av rätten att
rösta utan
personlig in-
ställelse.*

(Forts.)

är inte detta att utsträcka sitt bekymmer litet långt i onödan? »Påtryckning», herregud, sådan kan ju förekomma under alla förhållanden, och det är väl inte så synnerligen stor skillnad, om på en plats samlade arbetare bo i sina respektive bostäder eller i barack. Nog kunna de utöva påtryckning på varandra i båda fallen, ungefär lika mycket eller lika litet.

Så talas det om att konsekvensen rent av skulle kunna bli, att man finge tillbaka fullmaktsröstningen. Ja, men detta är väl ändå att måla spöken. Fullmaktsröstning ha vi en gång för alla här i landet insett vara fullkomligt olämplig ur alla synpunkter, ja, rent av demoraliserande, och vi betrakta det som en vinst, att vi en gång kommit ifrån den. Jag begriper då rakt inte, hur en utsträckning till några nya kategorier av rätten till valsedelsförsändelse skulle kunna tänkas medföra den konsekvensen, att vi skulle komma tillbaka till fullmaktsröstningen.

Nå, jag skall inte längre uppehålla mig vid de där detaljanmärkningarna, utan jag skall anföra den passus, där utskottet liksom samlar sin stora belåtenhet med 1919 års ståndpunkt. Utskottet säger sig sålunda anse, »att de gällande grundprinciperna för valsedelsförsändelses användande icke böra frångås. Med denna utgångspunkt finner utskottet även den begränsning, gällande lag i detalj ger institutet, vara väl funnen. De yrkes- och tjänstegrupper, vilka i lagarna angivas, äro väl avgränsade och kännetecknas därav, att yrkesutövningen måste medföra ett permanent eller regelmässigt vistande utom valdistriktet, som i de flesta fall icke kan avbrytas för rösträttens utövande.» Detta är sålunda egentligen, såvitt jag kan se, det allra högsta betyg, som kan ges åt de nuvarande bestämmelserna. Men om man nu tänker sig dessa i praktiken och hur de verka där, så tror jag inte man just behöver söka efter fall, som kunna visa sig bli ganska egendomliga. Jag skall ta ett konkret exempel: Antag, att en järnvägsman och en montör sammanträffa kort före valet, och montören säger till järnvägstjänstemannen: »Nu skall bolaget skicka bort mig på valdagen för att jag skall sätta upp en maskin där och där. Nog är det hårt, att inte jag skall kunna lika väl som du få skicka in min valsedel då.» »Ja, det förstås», säger den andre järnvägsmannen, »men se jag tillhör en grupp, vars yrkesutövning medför ett permanent eller regelmässigt vistande utom valdistriktet. Det är en annan sak det.» »Ja», säger montören, »men vid nästa val så är du kanske hemma.» »Ja, det är ju sant», säger järnvägsmannen, »det är jag. Då är jag hemma.» »Alltså», säger montören, »ett yrke, som permanent och regelmässigt medför vistande än borta och än hemma, det bör vara undantaget, men inte ett, som är av annan beskaffenhet, fastän resultatet blir precis detsamma.» Inte kunna väl herrarna begära, att montören skall känna sig vidare imponerad av denna s. k. »princip», som utskottet behagar kalla det.

Nå, i alla fall har utskottet, som sagt, in aplissima forma här givit sin avslutning till ståndpunkten av år 1919 och markerat, att begränsningen är väl funnen och att grupperna äro väl avgränsade. Men när jag sedan läste fortsättningen av utskottets utlåtande, kom jag ofrivilligt att erinra mig ett yttrande av en ung flicka, som föreföll mig mycket tilltalande — ja, jag menar yttrandet, fast flickan förresten också var det. Hon sade: »Varför skall man alltid vara konsekvent?» Det tycker jag var mycket förtjusande från hennes synpunkt, men det kan inte förefalla lika förtjusande, då det tillämpas i praktiken av ett riksdagens utskott. Läser man emellertid fortsättningen på utskottets utlåtande, heter det så här: »Utskottet vill visserligen icke förneka möjligheten av att ytterligare yrkesgrupper skulle kunna fylla här angivna kännetecknen.» Sålunda, när den där utmärkta avgränsningen väl är funnen, så säger utskottet: »Det är visserligen sant, att sedan dessa äro avgränsade, så finnes det andra, som med samma rätt kunna göra anspråk på att få åt-

njuta samma förmån.» — Ja, den argumenteringen förefaller onekligen från min synpunkt tilltalande, ty den utgör ett ganska gott skäl för det yrkande, som vi ville, att utskottet skulle ha framställt.

Nu är det ju så, att när vi, som påyrkade en skrivelse i detta fall, inte blevo i majoritet i utskottet, så lära vi inte ha rätt att begära proposition på vårt yrkande; hade vi åter fått majoritet, så hade vi haft rätt att göra det — det är nu en av dessa långtgående formella begränsningar, som riksdagen lider under. Jag har därför inte möjlighet att framställa något yrkande, men jag vill säga, att nog tycker jag, att nyssanförda stycke i utskottets motivering och reservanternas motivering sammanlagt ge ganska goda skäl, varför vid en kommande riksdag ett yrkande, sådant som reservanterna ansågo, att utskottet borde ha framställt, bör framställas.

*Om
utsträckning
av rätten att
rösta utan
personlig in-
ställelse.
(Forts.)*

Herr von Geijer: Herr talman! Visserligen slutade den siste ärade talaren med att han på grund av vissa grundlagsstadganden inte kunde här framställa något yrkande. Han gick emellertid in på en ganska grundlig kritik av utskottets utlåtande, och må det då vara mig tillåtet att säga några ord till försvar för utskottet. Det föreföll mig emellertid, att han icke anförde något särskilt till försvar för egen motion, om det nu inte skulle anses ligga ett försvar därför i kritiken av utskottsförslaget.

Jag skall bara bringa i erinran några få synpunkter, vilka legat bakom hela den lag, som nu gäller. Som herrarna erinra sig, var det före år 1921, då lagen trädde i kraft, en alldeles orubbad regel, att personlig inställelse vid riksdagsmannaval var nödvändig. Annorlunda var förhållandet beträffande de kommunala valen. I sammanhang med de stora rösträttsreformer, som genomfördes 1919 och 1921, och framför allt därför att kvinnor tillerkändes rösträtt, kom tanken upp, att det i vissa fall ändå kunde leda till hårda och ganska orimliga konsekvenser, om man inte beredde tillfälle för personer att utan personlig inställelse avge sina röstsedlar. Det skäl, som då närmast föranledde detta, var hänsynen till äkta makar. Dessförinnan var som sagt personlig inställelse nödvändig.

Det är riktigt, vad den ärade talaren anförde, att Kungl. Maj:t då hade ett annat förslag än det, som blev antaget av riksdagen. Kungl. Maj:t hade tagit det något mera vidsträckt och föreslagit, att rätt till röstning medelst s. k. valsedelsförsändelse skulle tillerkännas alla, som på grund av yrke eller tjänst vore förhindrade att personligen delta i valet. Det särskilda utskott, som behandlade frågan, fann detta väl vidsträckt, men det var icke endast av de skäl, som jag tyckte skymta fram i den ärade talarens anförande, utan givetvis också — åtminstone står det klart för mig, att det borde ha varit så — på grund av känslan, att här måste man fara försiktigt fram och icke tillerkänna denna rätt i vidsträcktare mån än nödvändigt, då konsekvenserna skulle kunna bli rätt så betänkliga. Då inskrevs i lagen på särskilda utskottets framställning just det stadgande, som herr Hellberg berört, enligt vilket rätt till valsedelsförsändelse icke skulle tillkomma var och en, som på grund av yrke eller tjänst vore förhindrad att delta i val, utan allenast dem, som till följd av permanent eller regelmässig bortovaro från hemorten på grund av yrkesutövning icke kunde personligen avlämna sina röstsedlar. Det är dessa bestämmelser, som infördes i lagen år 1919, som utskottet finner vara väl avvägda, och däri ger jag utskottet rätt. Att herr Hellberg tyckes ha en motsatt mening är en annan sak. Det är en subjektiv uppfattning hos honom, liksom den meningen, att bestämmelserna äro väl avvägda — ett uttryck, som har använts flera gånger förut under senare tid, då förslag om utvidgning av rätten att använda valsedelsförsändelse varit uppe. Om den saken får var

Om
utsträckning
av rätten att
rösta utan
personlig in-
ställelse.
(Forts.)

och en tycka, vad han vill, men jag för min del anser, att det är ett ganska lämpligt uttryck.

Herr Hellberg framhöll, att utskottet här och där hade varit inkonsekvent, och därav gjorde han ett rätt stort nummer. Gent emot detta vill jag säga, att herr Hellberg icke tyckes vara rädd för konsekvenserna av sin ståndpunkt, men det är just dessa konsekvenser, som gör mig betänksam. Om vi nu utsträcka rätten att använda valsedelsförsändelse till dem, som på grund av yrke eller tjänst äro förhindrade att personligen utöva sin rösträtt, skulle det näppeligen kunna undgås, att man måste giva samma rätt åt många andra grupper än de som nu åtnjuta rätten, exempelvis handelsresande, reseinspektörer, montörer och säsongarbetare av olika slag. Detta vore första steget. Och sedan dessa grupper tillerkänts den ifrågavarande rätten, torde det bliva mycket svårt att med utsikt till framgång kunna säga nej till ett yrkande, som i viss mån redan framkommit, att sjuka, lytta och ålderdomssvaga ävensom avlägset boende och sådana, vilka på grund av avspärning icke kunna infinna sig, skulle erhålla samma rätt. Förslag till förmån för dessa kategorier valmän hava redan gjorts inom riksdagen.

Nå, ha nu dessa grupper blivit tillerkända den ifrågavarande rätten, är det väl ett kort steg, menar jag, till nästa etapp, laga förfall. Vid laga förfall såsom grund för rätten att använda valsedelsförsändelse, blir det mycket svårt, det vill jag framhålla, för en valförrättare att kunna avgöra, när laga förfall föreligger; bevisningen blir svår. Det blir en diskretionär prövning och en osäkerhet i prövningen, som förefaller mig innebära ganska betänkliga konsekvenser. Jag vill erinra om att det är nödvändigt, att valsedelsförsändelser avgivas någon tid före valet — de kunna icke avgivas precis samma dag, som valet förrättas — och då är det svårt att avgöra, om laga förfall föreligger valdagen. Det skulle bliva en osäkerhet i valförrättningen — vårt valsystem är ju utomordentligt känsligt — ett verkligt osäkerhetsmoment, om vi i lagen skulle få in en bestämmelse om rätt att använda valsedelsförsändelse vid laga förfall. Nästa steg bleve då, för att komma ifrån dessa svårigheter, röstning genom fullmakt. Om den sade visserligen herr Hellberg med emfas, såsom jag tyckte, att den en gång för alla förklarats demoraliserande och olämplig. Ja, jag kan icke se annat än att vi, om ej försiktighet iakttages, lätt tvingas in på en väg, som skulle öppna dörren för fullmaktsröstning.

Herr Hellberg sade vidare, att det var en grundväsentlig skillnad mellan reservanternas och utskottsmajoritetens uppfattning om rätten att överhuvud taget deltaga i valen. Tillika sade han, att utskottsmajoriteten visat märkvärdigt litet intresse för valmännen vid avgörandet av detta ärende. Jag kan icke finna, att utskottsmajoriteten visat bristande intresse, men det kan icke hjälpas, att, när olämpliga konsekvenser skulle följa av en utvidgning av rätten, somliga personer bli berövade en rätt. En begränsning är nödvändig, om icke olämpliga konsekvenser skola uppkomma. Att därför misstänkliggöra utskottet och säga, att utskottet saknar intresse för valmännen, förefaller mig vara oriktigt.

Jag glömde, herr talman, att giva belägg för min mening om risken av de konsekvenser, jag nämnde. Då herrar reservanter säga, att ingen utan tvingande skäl bör förvägras att utöva sin rösträtt, så måste jag säga, att detta kommer bra nära röstning med fullmakt. Detta är väl ändå att gå för långt. Jag tycker mig i dessa ord skymta röstning på grund av fullmakt.

Herr Hellberg framdrog ett exempel på en järnvägstjänsteman, som i ett visst fall skulle få rätt att rösta medelst valsedelsförsändelse, under det att en annan person i ungefär samma ställning icke skulle få det. Ja, detta visar, huru utomordentligt svårt det är. Den begränsning, som finnes i lagen, har en principiell utgångspunkt, som herr Hellberg, om icke i dag så vid annat tillfälle,

karaktiserat som fullständigt principiös. Brytandet mot en verkligt principiell hållning skedde när bestämmelsen om den personliga inställelsen uppmjukades, men principlöst kan det väl ej sägas vara att vilja begränsa undantagen så mycket som möjligt.

Sedan gick herr Hellberg in på en kritik av eller rättare sagt, han började med en kritik av vad utskottet sagt angående studerande och dylika. Då herr Hellberg icke yrkat bifall till motionen, trodde jag icke, att den omständigheten skulle väga så tungt för honom. Jag kan icke se annat än att det är viktigt, då man skall överväga, huruvida behov av en lagändring föreligger eller icke, att undersöka sakförhållandet, och det är vid en dylik undersökning, som utskottet kommit till det resultat, att olägenheterna äro relativt mindre för dem än andra väljargrupper, om de äro politiskt intresserade. Jag erinrar om — det nämnde icke herr Hellberg — att mantalsskrivningsförfordningen tillerkänner studerande rätt att låta mantalsskriva sig å ort, där de idka studier. Beträffande den kommunala rösträtten kunna olika synpunkter framhållas och delade meningar råda. Men studerande vid universiteten i en ålder från 23 kanske upp till 27 år ha varit borta länge från sina hemorter, och någon överdrift, synes det mig, ligger ej i påståendet, att deras intresse för de rent kommunala angelägenheterna i hemorten torde vara synnerligen svagt. Under alla förhållanden vill jag erinra om, att föreläsningarna under höstterminen börja så sent, att de studerande ha tillfälle att stanna kvar i hemortskommunerna över valen.

Ja, herr talman, då intet yrkande föreligger, anser jag, att det icke är behöfligt att framhålla mer än de synpunkter, som för mig själv varit avgörande, när jag givit min röst för utskottsmajoritetens förslag.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag begärde ordet, då den ärade utskottsordföranden betonade, att ett bifall till den ståndpunkt, som reservanterna intaga, ofrånkomligt skulle leda tillbaka till fullmaktssystemet.

Nu är det så, att ett ord, ett talesätt ofta fångar uppmärksamheten på ett sådant sätt, att omdömet om dess riktighet förslöas, och därför vill jag redan nu såsom min uppfattning uttala, att jag måste anse, att det föreligger en oförklarlig begreppsförvirring, då man talar om, att en utsträckning av rätten att rösta medelst valsedelsförsändelse skulle hamna och utmynna i fullmaktssystemet. Den omständigheten, att man nu har valsedelsförsändelser från vissa personer och sedan får valsedelsförsändelser av precis samma beskaffenhet från andra personer, kan omöjligen förvandla dessa försändelser till fullmakter. Även om man utsträcker rätten att använda valsedelsförsändelser till alla, utan att angiva någon grund, lära väl valsedelsförsändelserna i allt fall bli komplett lika med dem vi nu ha. Genom att utsträcka rätten att använda valsedelsförsändelse till alla kan man icke förvandla dem till fullmakter, ty systemet med valsedelsförsändelser och fullmaktssystemet äro så fullkomligt skilda system, att det finnes ingen möjlighet att hamna i fullmaktssystemet, som innebär att en annan röstar för mig som han själv vill, om man utsträcker rätten att använda valsedelsförsändelser, vilken innebär, att jag röstar själv som jag vill. Under sådana omständigheter förefaller det mig, att den ärade utskottsordförandens tal om konsekvenserna skulle kunna avvisas helt enkelt med att man tager konsekvenserna och utsträcker rätten till alla, som kunna därav vara betjänta. Jag vet, att det finnes länder med vad man kallar mycket demokratiskt styrelsesätt, som gjort så utan att skada valhandlingens »helighet och helgd».

Jag skulle därför, herr talman, vara mest benägen att yrka bifall till vad reservanterna hemställt, men nu har jag hört av den ärade talesmannen för reservationen, att ett sådant yrkande anses strida mot grundlagen och därför

*Om
utsträckning
av rätten att
rösta utan
personlig in-
ställelse.*

(Forts.)

Om
utsträckning
av rätten att
rösta utan
personlig in-
ställelse.
(Forts.)

ligga utom möjlighetens gräns. Jag tillåter mig uttala den uppfattningen, att det *icke* skulle strida mot grundlagen. Jag finner den reservation, som föreligger, i viss mån så vidsträckt, att man kan ifrågasätta, om den icke går längre än motionerna, men den är tillika så avfattad, att man, *om man vill*, kan säga, att den väsentligen håller sig inom motionernas ram, och det förefaller mig, att en mildare tolkning i dylika fall bör göras gällande. Jag vill icke göra denna fråga till någonting större än den är, och då jag anser, att det är riktigare, att man blott uttalar sin uppfattning än att man också driver frågan till votering, där första kammaren utan tvivel skulle följa den uppfattning, som reservanterna själva givit vid handen, att den skulle vara den riktiga, så förefaller mig det lämpligast att *icke* göra något yrkande, ehuru jag anser, att ett sådant kunnat göras. Jag uttalar till sist en förhoppning, att den minoritet, som nu förefinnes, till nästa riksdag må hava förbytt till majoritet.

Herr Hansson, Gustav: Herr talman, mina herrar! Det är nog så, att när man studerar en del motioner, som lämnas fram i riksdagen, man finner, att en del av dem äro mer eller mindre väl genomtänkta, och jag anser, att de motioner, som i dag föreligga till behandling här i kammaren, icke äro så väl genomtänkta, som de bort vara.

I den ena motionen yrkas rätt för svenskar, som vistas utomlands, att använda valsedelsförsändelse, och i den andra motionen yrkas samma rätt för studerande. Jag undrar, om det hos den studerande ungdomen vid våra universitet och högskolor verkligen förefinnes något stort behov eller någon önskan att erhålla denna rätt. Den studerande ungdomen brukar icke vara sen att säga ifrån vad den vill, men härvidlag har ingenting förspotts, och det är först genom motionen, som vi fått höra, att vederbörande skulle önska att få en sådan rätt. För min del anser jag, att en utsträckning av rätten att använda valsedelsförsändelse skulle leda till, att valhandlingen bleve allt mer och mer opersonlig, och då jag icke vill vara med om detta, har jag inom utskottet varit med om att avstyrka bifall till de föreliggande motionerna. Vi ha redan nu valsedelsförsändelser för äkta makar och även för andra kategorier av valmän, som omnämnas i lagen, men jag vågar säga, att valsedelsförsändelser för äkta makar icke alltid äro ett uttryck för den personliga uppfattning, som vederbörande avsändare har, utan de äro i många fall kanske uttryck för en helt annan uppfattning. Om vi skulle utsträcka rätten att avgiva valsedelsförsändelser, var skulle vi då sluta? Utan tvivel skulle än den ena och än den andra gruppen av valmän inom landet komma och fordra samma rätt, och det bleve då svårt att draga en rättvis gräns. Jag tänker i detta sammanhang på de ålderstigna och sjuka, även de borde lika väl som en del andra få denna rätt. Men är det någon, som verkligen vill vara med om, att våra gamla och sjuka, i sina hem eller å ålderdomshem eller sjukhus, skulle bli utsatta för den agitation, som vid valtillfällen förekommer? För min del vill jag icke medverka till detta. I stället skulle jag vilja medverka till att inskränka den rätt att avgiva valsedelsförsändelse, som redan finnes, men jag vet väl, att någonting sådant för närvarande icke låter sig göra. Med tvekan medverkade jag år 1924 till en utsträckning av här ifrågavarande rätt, men till någon vidare utsträckning av densamma vill jag icke medverka.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 151, 152, 156 och 157 till statsutskottet, nr 153 till bankoutskottet samt nr 159 till behandling av lagutskott.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående obligatorisk beredning genom nykterhetsnämnd av kommunala ärenden, berörande nykterhetstillståndet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1929—1930 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet; och

nr 23, i anledning av väckta motioner om igångsättande av sågverksrörelse å Seskarön m. m.;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål;

nr 10, i anledning av väckt motion med förslag till lag om fylleri m. m.; och

nr 11, i anledning av väckt motion angående lagstiftning till ett mera effektivt upprätthållande av skyldigheten att inom viss tid söka lagfart å fång till fast egendom.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Thorberg* för tiden den 4—den 18 innevarande månad för utrikes resa i offentligt uppdrag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.47 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 5 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr statsrådet *Vult von Steyern* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 158, angående godkännande av den internationella konventionen den 8 november 1927 om upphävande av förbud och inskränkningar i avseende å införsel och utförsel m. m.;

nr 160, med förslag till förordning angående Svenska skeppshypotekskassan m. m.;

nr 162, angående upphävande av förordningen den 15 maj 1925 (nr 117) angående restitution av sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror; samt

nr 163, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 november 1907 (nr 117) om frihamn, m. m.

Justerades protokollen för den 27 nästlidne februari och den 1 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 11 A, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1929/1930 under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och in- dragningsstaterna.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående utsträckning av tillämpningsområdet för lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer;

statsutskottets memorial nr 22, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

bevillningsutskottets memorial nr 7, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner, I: 160 och 206, om ändringar i gällande bestämmelser om explosiva varor; och

nr 2, i anledning av väckt motion, I: 176, om beaktande vid pågående utredning angående motortrafikfrågor av frågan om förbud för motorförare mot förtärande av alkohol.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 5 samt statsutskottets utlåtanden nr 10 och 23.

Vid föredragning av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 9—11.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 158, 162 och 163 till bevillningsutskottet samt nr 160 till bankoutskottet.

Herr **Lindhagen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få framställa följande interpellation.

Stockholms stadsfullmäktige hava sistlidne höst enhälligt till regeringen avlåtit framställning, att en provisorisk lagstiftning om s. k. zonexpropriation måtte komma till stånd och om möjligt föreläggas 1929 års riksdag. Anledningen till en sådan utbrytning på förhand ur den tillämnade nya stadsplanelagstiftningen var den, att huvudstaden på grund av trafikväsendets revolutionering och nyare tiders krav tillika på ljus och luft även i storstädernas inre delar nu ställts inför en oåterkallelig uppgift att vidtaga erforderliga ingrepp i stadens gamla trångt bebyggda delar. Omfattningen och utformningen av dessa stadsplaneändringar måste emellertid bli beroende av de utvägar, som stå staden till buds för att kunna på ett någorlunda effektivt sätt tillgodose de trängande behoven.

*Interpellation
ang. lagstiftning om zon-
expropriation.*

Om staden sålunda kunde bland annat räkna med, såsom rimligt vore, en rationell lagstiftning om zonexpropriation, skulle planläggningen av åtgärderna från begynnelsen kunna givas en fruktbarare inriktning.

Huvudstadens fullmäktige hava tillåtit sig, att särskilt såsom förebild åberopa bland annat den sedan lång tid tillbaka i Frankrike genomförda lagstiftningen i ämnet. En anledning till att Frankrike här blivit ett föregångsland torde vara, att den franska staten ansett en rationell planläggning av landets huvudstad och skapandet av erforderliga trafikleder vara ett riksintresse. Bakom stadsfullmäktiges ovannämnda framställning ruvar också en förhoppning, att även den svenska regeringen förr eller senare skall finna en förnuftig ordning av huvudstadens trafikväsende i denna knutpunkt för landets samfärdsel vara av betydelse för hela landet. I varje fall bör huvudstaden kunna motse en landsfaderlig omsorg även för denna landsända och en ivrig benägenhet att, såvitt på statsmakten ankommer, påskynda undanröjandet av de hinder, som kunna resa sig mot förverkligandet av en dylik allmän välfärd.

På grund av vad sålunda anförts vågar jag anhålla om kammarens tillstånd att få till justitieministern framställa följande spörsmål:

1) Kan hos regeringen påräknas intresse för statsmaktens medverkan till en skyndsam omdaning av stadsplanerna för landets huvudstad, i den mån detta påkallas av trafikväsendets revolutionering och en nyare tids krav på ljus och luft även i gamla trångbyggda stadsdelar?

2) Kan i sådant avseende bland annat emotses ett gynnsamt upptagande av Stockholms stadsfullmäktiges enhälliga framställning förliden höst om genom-

Interpellation ang. lagstiftning om zonexpropriation. förande snarast möjligt och helst redan vid denna riksdag av en lagstiftning om zonexpropriation?

(Forts.) På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. ny bevisningslag. Ordet lämnades ånyo till herr **Lindhagen**, som nu anförde: Jag ber att få framställa en annan interpellation, även den till justitieministern.

Ett bevis för att arbetet med rättegångsreformen mera uppburits av juridiska spekulationer än av medkänsla med den rättssökande allmänheten synes mig vara bevisningslagens oavbrutna olycksöde. Från år 1893 begärde regeringen upprepade gånger riksdagens medverkan till en ny bevisningslag. År 1894 hemställde riksdagen själv därom, men avtog därefter regeringspropositioner i ämnet på grund av skiljaktigheter mellan kamrarna i en detaljfråga, som icke berörde bevisningslagen i sig själv. Därefter tröttnade regeringen, men slutligen år 1915 hemställde riksdagen enhälligt, att utan sammankoppling med nämnda detaljfråga få sig förelagd en reform i det för rättsskipningen så viktiga ärendet. Sedan vilade regeringen på riksdagens skrivelse i ett långt antal år utan att hänvisa den ens till processkommissionen. Slutligen år 1922 blev ärendet avskrivet från vidare behandling uti regeringen.

Under denna långa tid har det svenska folket således utan någon rimlig anledning fått undvara möjligheterna till rättvisare domar i brist på tillräckliga utvägar för bevisnings åstadkommande.

Då jag år 1928 återupptog i riksdagen mitt initiativ senast från år 1915 lyckades det insamla instämmanden i motionen från de flesta jurister inom första kammaren. Sedan gammalt står nämligen en enhällig uppfattning från domare och advokater om lagens behövlighet.

Man hade då väntat, att nu omsider skulle denna sak behjärtas. Det dröjde nämligen länge innan en eventuell rättegångsordning kunde bli avfattad i paragrafer och därefter beslutad av statsmakterna. Under detta mångåriga dröjsmål skulle omsider, trodde vi, en ny bevisningslag få komma med sina välgärningar till rättsskipningen under åtminstone denna väntetid. Hur stor blev icke då överraskningen, att lagutskottet avstyrkte initiativet och diskussion till och med uteblev i kamrarna. Motionären låg då sjuk. Annars hade det förmodligen blivit både debatt och votering åtminstone i första kammaren.

En besjälad nitälskan för en demokratisk rättegångsreform samt dess huvuduppgift, en lätt tillgänglig och rättvis lagskipning, undanhåller icke de rättssökande på detta sätt ett av de viktigaste medlen för ändamålets vinnande. Vad processkommissionen i detta avseende föreslagit, är ingenting annat än vad som i huvudsak tidigare förordats. Ett partiellt genomförande av en bevisningslag i avvaktan på den vittutseende reformen, i vilken den med lätthet sedan kunnat inarbetas, hade verkligen varit på sin plats.

Emellertid lär, enligt vad det upplysts, meningen med 1928 års lagutskotts förenämnda ståndpunkt icke varit att taga definitivt avstånd från förslaget. Man önskade betänka sig till innevarande riksdag, helst då förbehålls framläggande av grunderna för en blivande rättegångsreform. Vid förra riksdagens slut meddelade mig också dåvarande justitieministern Thyrén, att han ämnade vid 1929 års riksdag framlägga en proposition i det av första kammarens motionärer begärda syftet. Nu har emellertid ej medhunnits att vid detta riksmöte framlägga förslag till reformens huvudgrunder, och i denna situation tillåter jag mig begära kammarens tillstånd att få till justitieministern framställa följande spörsmål:

Kan det emotses benägenhet från regeringens sida att, utan avvaktan å en

blivande rättegångsreform, snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag till en ny bevisningslag?

*Interpellation
ang. ny
bevisningslag.
(Forts.)*

Även denna anhållan bifölls.

Herr *Larsson, Johan August*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om särskild skatt å bensin och motorsprit m. m.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.48 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
